

ตอนที่ 2

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท ฉบับกระเป๋

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท ฉบับกระเป๋นี้ เขียนขึ้นเพื่อให้เป็นเครื่องมือสำหรับนักศึกษาใช้อ่านทบทวนเมื่อใกล้เวลาสอบได้ และจะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อนักศึกษาได้ศึกษาวิชานี้มาก่อนแล้ว เพราะผู้เขียนมิได้เขียนไว้อย่างละเอียด คงกล่าวแต่หลักสำคัญๆ บางประการเพื่อเป็นเครื่องเตือนความจำเท่านั้น การที่จะนำไปใช้เป็นคู่มือเพื่อประโยชน์ในการตอบปัญหาสอบได้ จึงออกจะเป็นการเสี่ยงอยู่มีใช่น้อย จึงขอเตือนนักศึกษาที่ยังมิได้ศึกษาวิชาหุ้นส่วนและบริษัทโดยละเอียดให้พึงสังวรในข้อนี้ไว้ด้วยว่าอย่าใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท ฉบับกระเป๋นี้ตอบปัญหาในการสอบ ขอให้ใช้เพียงแต่เป็นเครื่องเตือนความจำเท่านั้น

หุ้นส่วนและบริษัท

สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท คือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลงเข้ากัน เพื่อกระทำการกิจการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น (มาตรา 1012)

การเข้าหุ้นส่วนไม่จำเป็นต้องทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร เพียงแต่มีข้อตกลงระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปว่า จะตกลงเข้ากัน เพื่อดำเนินกิจการร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันเกิดขึ้นจากการกระทำกิจการที่เข้าหุ้นกันนั้น ก็เป็นการเข้าหุ้นส่วนกันแล้ว

การตกลงเข้ากัน คือ การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลงกันว่าจะร่วมกันดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยการลงทุนด้วยกัน ทูนั้นเป็นสิ่งที่ผู้เป็นหุ้นส่วนนำมาลงหุ้น และสิ่งที่กฎหมายกำหนดให้นำมาลงหุ้นนั้น อาจเป็น เงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงาน อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ในสามอย่างที่กฎหมายกำหนดไว้นั้น อธิปไตยไม่ใช่สิ่งที่กฎหมายกำหนด จึงนำมาลงหุ้นไม่ได้

กระทำการกิจการร่วมกัน แม้จะได้มีการลงทุนร่วมกันแล้วก็ตาม ก็ยังไม่เพียงพอที่จะก่อให้เกิดสัญญาหุ้นส่วนได้ จะต้องให้คู่สัญญานั้นมีส่วนเข้าดำเนินกิจการร่วมกัน หรือกระทำการ

ร่วมกัน การดำเนินกิจการหรือกระทำกิจการ อาจลงมือกระทำเองหรือให้บุคคลอื่นทำแทนในนามของตนก็ได้ หลักมีอยู่ว่า หุ้นส่วนทุกคนจะต้องเป็นนายของตัวเอง ถ้าต้องทำตามคำสั่งกับบัญชาของผู้อื่น ก็เป็นเพียงลูกจ้าง ไม่ใช่หุ้นส่วน

วัตถุประสงค์ของสัญญาเข้าหุ้นส่วน คือต้องการแบ่งปันกำไร ซึ่งเกิดขึ้นจากการร่วมกระทำกิจการที่เข้าหุ้นกันนั้น ถ้าร่วมกันทำกิจการแต่ไม่ประสงค์จะแบ่งกำไรกันแล้ว ก็ไม่เป็นหุ้นส่วน เช่น เข้ากันหาเงินบำรุงการกุศล ที่ว่า ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรจากการทำกิจการที่เข้าหุ้นกันนั้น จะต้องดูจากเจตนาอันแท้จริงของคู่สัญญา เพราะสัญญาอื่น ๆ ก็อาจจะมิข้อความให้แบ่งปันกำไรกันได้ แต่ถึงแม้จะมีวัตถุประสงค์ในการแบ่งปันผลกำไร ถ้ามีการขาดทุนไม่ยอมขาดด้วย ก็ไม่เป็นการเข้าหุ้นส่วนเช่นเดียวกัน แต่ผู้ที่มีความรู้เป็นพิเศษในกิจการที่หุ้นส่วนจะร่วมกันทำ แต่ไม่มีทุน ผู้ที่เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ อาจตกลงกันในสัญญาว่า เมื่อมีการขาดทุน ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นจะช่วยกันออกเงินที่ขาดทุนแทนหุ้นส่วนผู้ที่มีความรู้เป็นพิเศษ ดังนี้ ก็อาจทำได้ และเป็นการเข้าหุ้นส่วนกันได้

คุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วน ในห้างหุ้นส่วนสามัญ คุณสมบัติของผู้เป็นหุ้นส่วนถือเป็นสาระสำคัญ แม้กฎหมายจะมีได้บัญญัติบังคับไว้ แต่ก็มีความหมายหลายบทสนับสนุนอยู่ เช่น ในมาตรา 1031, 1040 เป็นต้น

กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่นำมาลงหุ้น ทรัพย์สินที่นำมาลงหุ้นในห้างหุ้นส่วน เป็นกรรมสิทธิ์ของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินนั้นมาลงหุ้นมิได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ดังนั้น เจ้าหนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินมาลงหุ้น จึงบังคับเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินที่นำมาลงหุ้นนั้นไม่ได้ คงบังคับเอาได้แต่เฉพาะสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินจากห้างหุ้นส่วนในภายหลังเท่านั้น ในทำนองเดียวกัน เจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนก็จะไปบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้เป็นหุ้นส่วนไม่ได้เช่นเดียวกัน ส่วนห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนหรือบริษัทจำกัด มีฐานะเป็นนิติบุคคลจึงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของห้างหรือบริษัท

ประเภทของห้างหุ้นส่วนและบริษัท ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทอาจแบ่งออกได้เป็นสามประเภทคือ 1. ห้างหุ้นส่วนสามัญ 2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด 3. บริษัทจำกัด

การจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด จะต้องจดทะเบียนให้ถูกต้อง โดยนายทะเบียนผู้มีหน้าที่และได้ปฏิบัติถูกต้องตามที่กฎหมายต้องการ หากไม่ทำให้ถูกต้องตามที่กฎหมายต้องการ แม้นายทะเบียนจะรับจดทะเบียนให้ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นก็ไม่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

ผลของการจดทะเบียน ทำให้ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นเป็นนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นทั้งหลาย มีภูมิลำเนาของตนเองต่างหากจากผู้

เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งผิดกับห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน ภูมิลำเนาของห้างต้องถือเอาภูมิลำเนาของผู้ถือหุ้น สัญชาติของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทก็เป็นสัญชาติหนึ่งต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน แม้จะเป็นชนชาติอื่น หากเข้าหุ้นส่วนหรือบริษัท และจดทะเบียนในประเทศไทย ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นก็มียุติบัญญัติไทย ในทางอรรถคดี ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทมีสิทธิจะใช้ชื่อของตนเองเป็นโจทก์หรือจำเลยได้ ไม่ต้องใช้ชื่อของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นทุกคนฟ้องคดีเช่นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียน

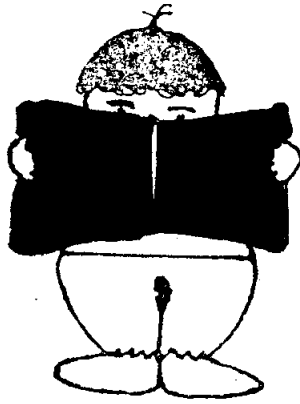
การขยายเวลาจดทะเบียน หรือประกาศโฆษณา เนื่องจากมีกิจการบางอย่างที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำตามกำหนดเวลา มิฉะนั้นจะเป็นความผิด แต่ก็มีกิจการบางอย่างซึ่งไม่อาจจะทำได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด มาตรา 1017 จึงบัญญัติเงื่อนไขเพื่อขยายเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้เกี่ยวกับข้อความที่จะจดทะเบียน หรือประกาศโฆษณา ซึ่งเกิดขึ้นในต่างประเทศ โดยให้นับกำหนดเวลาตั้งแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวนั้นมาถึงตำบลที่จะจดทะเบียน หรือตำบลที่จะประกาศโฆษณา

อำนาจของนายทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัท นายทะเบียนมีอำนาจที่จะไม่ยอมรับจดทะเบียนคำขอหรือเอกสารซึ่งต้องจดทะเบียนได้หากคำขอหรือเอกสารนั้นไม่มีรายการบริบูรณ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือรายการซึ่งจัดแจ้งในคำขอหรือเอกสารขัดกับกฎหมาย หรือไม่ส่งเอกสารประกอบคำขอให้ครบถ้วน หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขซึ่งกฎหมายบังคับไว้ (มาตรา 1017)

รายการต่าง ๆ ที่จดทะเบียน อาจขอตรวจหรือทำใบสำคัญหรือคัดสำเนาและรับรองจากนายทะเบียนได้โดยเสียค่าธรรมเนียมตามระเบียบ

นายทะเบียนจะต้องแต่งย่อรายการซึ่งได้ลงทะเบียนส่งไปลงพิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นคราว ๆ เมื่อลงพิมพ์โฆษณาแล้วถือว่าบุคคลทั้งปวงได้ทราบข้อความนั้น

การจดทะเบียนนิติบุคคลมีผลนับแต่วันจดทะเบียน ไม่ใช่วันโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา แต่รายการที่จดทะเบียนจะชี้ยันต่อบุคคลภายนอกได้นับแต่วันที่ได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา ผู้เป็นหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทจะถือเอาประโยชน์จากข้อความที่บังคับให้จดทะเบียนนับแต่วันจดทะเบียนไม่ได้ ต้องถือเอานับแต่วันโฆษณา แต่บุคคลภายนอกอาจถือเอาประโยชน์เช่นนั้นได้ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทได้รับชำระหนี้ก่อนโฆษณานั้น ไม่ต้องชำระคืน (มาตรา 1023)

ภาค 1

ห้างหุ้นส่วนสามัญ

ห้างหุ้นส่วนสามัญ ตามมาตรา 1025 มีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน
2. เพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วน (หมายถึงหนี้ของห้าง ไม่ใช่หนี้ส่วนตัวของผู้เป็นหุ้นส่วน)
3. โดยไม่มีจำกัด (ไม่ว่าจะเป็นหนี้ที่เกิดจากสัญญาหรือจากมูลละเมิด)

ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง

ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาลงหุ้น จะเป็น เงิน ทรัพย์สิน หรือแรงงานก็ได้ (มาตรา 1026)

ถ้าเป็นเงินตราต่างประเทศ ก็ต้องตกลงราคาแลกเปลี่ยนกันได้ ถ้าไม่ตกลงราคากันไว้ ก็ต้องเอาอัตราแลกเปลี่ยนโดยตลาดเสรีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 109

ถ้าเป็นทรัพย์สิน ก็ต้องตีราคากันไว้เช่นเดียวกัน มิฉะนั้นถ้ามีกรณีเป็นที่สงสัย ก็ต้องสันนิษฐานว่า สิ่งที่มาลงหุ้นนั้น มีราคาเท่ากัน (มาตรา 1027)

ถ้าเป็นแรงงาน ก็ต้องตีราคาไว้ ถ้าไม่ตีราคาไว้ต้องคิดค่าแรงงานด้วยส่วนตัวเฉลี่ยของผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งได้ลงเงินหรือลงทรัพย์สินเข้าหุ้น คือ เอาจำนวนเงินและราคาทรัพย์สินที่ลงหุ้นทั้งหมดมารวมกันแล้วหารด้วยจำนวนผู้เป็นหุ้นส่วนที่เป็นผู้ลงเงินและทรัพย์สินนั้น ผลลัพธ์ที่ได้คือค่าแรงงาน (มาตรา 1028) แรงงานเป็นทุนสมมติเพื่อประโยชน์ในการคิดกำไร

และขาดทุน เมื่อห้างหุ้นส่วนได้กำไร ผู้ลงแรงงานก็ได้กำไรด้วย เมื่อห้างหุ้นส่วนขาดทุนผู้ที่ลง
แรงงานก็ต้องขาดทุนโดยต้องใช้เงินด้วย แต่ถ้าห้างหุ้นส่วนเล็กกัน ผู้ที่ลงแรงงานก็ออกไป
เฉย ๆ ไม่ได้เงินตามที่ตราค่าไว้กันไปด้วย

ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินมาลงหุ้นกับห้างหุ้นส่วน

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนเอาทรัพย์สินมาให้ใช้เป็นการลงหุ้น แต่ไม่ได้ให้กรรมสิทธิ์ ผู้เป็น
หุ้นส่วนที่นำทรัพย์สินมาให้ใช้กับห้างหุ้นส่วนมีความเกี่ยวพันตามกฎหมายว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เกี่ยว
กับเรื่องการส่งมอบและซ่อมแซม ความรับผิดชอบเพื่อชำระคบกพร่อง ความรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิ
และข้อยกเว้นความรับผิด (มาตรา 1029).

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นการลงหุ้น ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้น
ส่วนผู้ให้กรรมสิทธิ์กับห้างหุ้นส่วนให้บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยสัญญาซื้อขาย เกี่ยวกับความ
รับผิดทั้งสี่ประการดังกล่าวในเรื่องเอาทรัพย์สินมาให้ใช้ (มาตรา 1030)

การส่งมอบส่วนลงหุ้น ถ้าหุ้นส่วนคนหนึ่งไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นเสียเลย หุ้นส่วน
คนอื่น ๆ จะต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังหุ้นส่วนคนนั้นให้ส่ง
มอบส่วนลงหุ้นภายในเวลาอันสมควร มิฉะนั้นหุ้นส่วนอื่นอาจให้เอาผู้เป็นหุ้นส่วนที่ไม่ส่ง
มอบส่วนลงหุ้นออกเสียได้ (มาตรา 1031)

หลักเกณฑ์ในการที่จะเอาผู้เป็นหุ้นส่วนออกตามมาตรา 1031 มีอยู่สามประการ คือ

1. หุ้นส่วนผู้นั้นต้องมีได้มีการส่งมอบส่วนลงหุ้นของเขาเลยแม้แต่น้อย
2. ต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังหุ้นส่วนผู้นั้น และ
3. ต้องให้เวลาแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนนั้นพอสมควรที่จะให้ส่งมอบ

ข้อสังเกตก็คือ ต้องไม่เคยมีการส่งมอบส่วนลงหุ้นเลย จึงจะบังคับเอาออกได้ ถ้า
หากได้มีการส่งมอบส่วนลงหุ้นบ้างแล้ว จะบังคับเอาออกไม่ได้ ต้องฟ้องขอให้เลิกห้างหุ้นส่วน
ตามมาตรา 1057 เมื่อหุ้นส่วนเล็กกันแล้ว จึงตั้งขึ้นใหม่โดยไม่เอาหุ้นส่วนที่ไม่ส่งมอบส่วนลง
หุ้นเข้ามาอีก

การเปลี่ยนแปลงข้อสัญญาเดิม หรือประเภทแห่งกิจการของห้างหุ้นส่วน มาตรา
1032 ห้ามเปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้รับความยินยอมจากหุ้นส่วนทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้
เป็นอย่างอื่น

กระบวนการจัดการห้างหุ้นส่วน

ถ้าห้างหุ้นส่วนไม่ได้ตกลงกันไว้ในกระบวนการจัดการห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนจัดการงานได้คือ มีอำนาจในการที่จะดำเนินการ หรือทำสัญญาผูกพันห้างหุ้นส่วนได้เต็มภาคภูมิตามวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วน

ถ้ามีการตกลงกันว่าในการจัดการงานของห้างหุ้นส่วนให้ใช้เสียงข้างมากบังคับหุ้นส่วนคนหนึ่งมีเสียงเป็นคะแนนหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงจำนวนหุ้นที่ลงว่ามากน้อยเพียงใด

ในกรณีที่มีการตกลงให้หุ้นส่วนบางคนเป็นผู้จัดการห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนผู้จัดการนั้นก็ยังมีอำนาจเต็มที่ในการที่จะจัดการไปคนเดียวได้เต็มกิจการของห้างหุ้นส่วน หรือภายในกรอบของอำนาจที่ได้ตกลงกันไว้ แต่ถ้ามีหุ้นส่วนผู้จัดการหลายคน หุ้นส่วนเหล่านั้นก็มีอำนาจจัดการเต็มที่เช่นเดียวกัน แต่จะทำการอย่างใดซึ่งหุ้นส่วนผู้จัดการคนอื่นทักท้วงไม่ได้ (มาตรา 1035)

การเอาหุ้นส่วนผู้จัดการออกจากตำแหน่ง จะต้องได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันของหุ้นส่วนผู้จัดการที่จะไม่ต้องออกจากตำแหน่งเมื่อทำงานขัดกันกับหุ้นส่วนอื่น

หุ้นส่วนทุกคนมีสิทธิที่จะไต่ถามถึงการงานของห้างหุ้นส่วนซึ่งจัดอยู่นั้นได้ทุกเมื่อ และมีสิทธิที่จะตรวจและคัดสำเนาสมุดบัญชีและเอกสารใด ๆ ของห้างหุ้นส่วนได้

การห้ามประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน

ห้ามมิให้หุ้นส่วนประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน ไม่ว่าจะทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือทำเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ เพราะถ้ายอมให้ทำได้ เมื่อประโยชน์ของห้างขัดกับประโยชน์ส่วนตัว ก็เป็นธรรมดาของบุคคลที่จะต้องระวังผลประโยชน์ของตนก่อน ดังนี้ห้างหุ้นส่วนก็ย่อมจะเสียหาย

ถ้าหากหุ้นส่วนคนใดฝ่าฝืนประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนคนอื่นก็เรียกเอาผลกำไรซึ่งเกิดขึ้นจากการประกอบกิจการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนได้ หรือ ถ้าห้างหุ้นส่วนได้รับความเสียหาย หุ้นส่วนอื่นก็อาจเรียกให้หุ้นส่วนที่ทำการฝ่าฝืนประกอบกิจการใช้ค่าสินไหมทดแทนได้

อายุความฟ้องร้องเรียกเอากำไร หรือให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน มีกำหนดเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำการฝ่าฝืน (มาตรา 1038)

วิธีการจัดการห้างหุ้นส่วน

ผู้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการต้องจัดการงานของห้างหุ้นส่วนด้วยความระมัดระวังให้มาก เสมือนกับจัดการงานของตนเอง ซึ่งผิดกับการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งกฎหมายบังคับให้กรรมการ ต้องใช้ความเอื้อเฟื้อเพื่อสอดส่องในการประกอบกิจการของบริษัทอย่างบุคคลค้าขายผู้ประกอบด้วยความระมัดระวัง

การชักนำผู้อื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะต้องได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้เพราะหุ้นส่วนทุกคนต่างต้องมีความเชื่อถือและมีความสุจริตระหว่างกัน

การโอนส่วนกำไรของหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งให้แก่บุคคลภายนอก ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ไม่ทำให้บุคคลภายนอกนั้นกลายเป็นหุ้นส่วน

ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้จัดการกับผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น

ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนผู้จัดการกับผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น มาตรา 1042 ให้ใช้บังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยตัวแทน ถือถือว่า หุ้นส่วนผู้จัดการเป็นตัวแทนของหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ในการจัดการกิจการของหุ้นส่วน เฉพาะในกรอบของกิจการและเพื่อห้างหุ้นส่วน จึงจะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ และเป็นเหตุให้บุคคลภายนอกฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้เต็มจำนวนแห่งหนี้ และความรับผิด และถ้าหุ้นส่วนผู้จัดการได้ประโยชน์สิ่งใดมาก็ต้องถือว่าประโยชน์นั้นเป็นของหุ้นส่วนทุกคน

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งมิได้เป็นผู้จัดการ เข้าไปจัดการงานของห้างหุ้นส่วน หรือหุ้นส่วนผู้จัดการจัดการงานของห้างหุ้นส่วนเกินขอบอำนาจของตน กฎหมายให้บังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่ง (มาตรา 1043) คือการที่ผู้ที่มีได้เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการเข้าไปจัดการงานของห้างหุ้นส่วน ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ให้สัตยาบันแก่การงานนั้น การงานที่ได้จัดทำไปก็มีผลผูกพันห้างหุ้นส่วน หรือกิจการที่หุ้นส่วนผู้จัดการได้ทำไปเกินขอบอำนาจ ถ้าหุ้นส่วนอื่นให้สัตยาบัน ก็มีผลผูกพันห้างหุ้นส่วนเช่นเดียวกัน แต่การที่หุ้นส่วนผู้จัดการได้กระทำไปเกินขอบอำนาจนั้นจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการจัดการงานนอกสั่ง คือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 395 - 405 ด้วย

การแบ่งส่วนกำไรและขาดทุนของหุ้นส่วน

เกี่ยวกับส่วนกำไรหรือส่วนขาดทุนของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน จะต้องเป็นไปตามส่วนที่ลงหุ้น แต่ถ้าเขาตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ก็ต้องบังคับให้เป็นไปตามข้อสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้

ถ้าหุ้นส่วนของหุ้นส่วนคนใดกำหนดไว้ในสัญญาเกี่ยวกับกำไรอย่างเดียว หรือขาดทุนอย่างเดียว มาตรา 1045 ให้สันนิษฐานว่า ถ้ากำหนดแบ่งกำไรกันอย่างไร ในส่วนขาดทุนก็จะต้องแบ่งส่วนขาดทุนทำนองเดียวกัน ตรงกันข้าม ถ้าตกลงแบ่งส่วนขาดทุนกันไว้โดยใด ส่วนที่จะได้กำไรก็ต้องแบ่งอย่างเดียวกัน แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจสับสนแก้ไขว่า เมื่อเข้าหุ้นส่วนกัน ได้มีข้อตกลงเรื่องแบ่งกำไรหรือขาดทุนกันไว้เป็นอย่างอื่นได้ เช่นตกลงกันไว้ว่า ถ้าได้กำไร ให้ได้กำไรเท่านั้นเท่านั้น แต่ถ้าขาดทุนผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นจะช่วยกันออกเงินใช้แทน

บำเหน็จในการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน

ในการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน กฎหมายสันนิษฐานว่า เป็นการทำให้เปล่า ไม่มีบำเหน็จ แต่ถ้ามีข้อตกลงกันไว้ว่าให้มีบำเหน็จ หุ้นส่วนที่ได้จัดการงานของห้างหุ้นส่วนก็มีสิทธิได้รับบำเหน็จ

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน

เมื่อการจัดการงานของห้างหุ้นส่วนได้ผลประโยชน์อันใดมา ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นก็เรียกเอาส่วนของตนในผลประโยชน์นั้นได้ แม้ว่าตนจะมีได้มีชื่อปรากฏในกิจการที่ทำให้ได้ผลประโยชน์มานั้น เพราะถือว่าในการจัดการงานของห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนผู้จัดการได้กระทำไปในฐานะตัวแทนของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน แต่ทั้งนี้ต้องเป็นประโยชน์ซึ่งได้มาในกรอบของกิจการของห้างหุ้นส่วน และเรียกเอาจากหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ที่ได้ประโยชน์นั้นมาแล้ว ไม่ใช่เรียกเอาจากบุคคลภายนอก หรือเรียกตามสัญญาซึ่งหุ้นส่วนคนหนึ่งไปทำไว้กับบุคคลภายนอก

สิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้างหุ้นส่วน

ผู้เป็นหุ้นส่วนเมื่อออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้ว ถ้าชื่อของตนยังถูกใช้เป็นชื่อของห้างหุ้นส่วนอยู่หุ้นส่วนที่ออกไปนั้นมีสิทธิจะเรียกให้งดใช้ชื่อของตนเป็นชื่อห้างหุ้นส่วนนั้นได้ เพราะถ้าไม่เรียกให้งดใช้ชื่อ ก็อาจจะต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนนั้นได้ตามมาตรา 1054

ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนกับบุคคลภายนอก

สิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนต่อบุคคลภายนอก ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ซึ่งมีได้ปรากฏชื่อในสัญญา นั้น จะถือเอาสิทธิที่หุ้นส่วนคนหนึ่งกระทำกับบุคคลภายนอกไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้เป็นหุ้นส่วน ซึ่งมีได้ปรากฏชื่อในสัญญานั้นจะหมดสิทธิเสียทีเดียว เขาอาจจะอาศัยบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 806 เกี่ยวกับตัวการซึ่งมีได้เปิดเผยชื่อแสดงตนให้ปรากฏ และเข้ารับเอาสัญญา ซึ่งตัวแทน (คือหุ้นส่วนผู้ที่มีชื่อในสัญญา) ได้ทำไว้แทนตนก็ได้

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนต่อบุคคลภายนอก การใด ๆ ที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งที่มีอำนาจจัดการได้ทำไปเพื่อห้างหุ้นส่วน จะผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดให้ต้องรับผิดชอบ ก็ต่อเมื่อการอันนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนที่มีอำนาจจัดการได้จัดไปในทางที่เป็นธรรมดาของการค้าขายของห้างหุ้นส่วน และถ้าเขาจัดการไปโดยก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอก การจัดการของเขาก็ต้องผูกพันแก่บรรดาผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดไม่ว่าการนั้นจะเป็นการกระทำในทางสัญญาหรือการกระทำในทางละเมิด

ความรับผิดชอบในหนี้สินของห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างที่ตนเป็นหุ้นส่วน หรือเกิดขึ้นก่อนที่ตนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน

1. ผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งออกจากห้างหุ้นส่วนไปแล้วต้องรับผิดชอบในหนี้สินซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนได้ออกจากหุ้นส่วน (มาตรา 1051) ก็หนี้ที่ก่อให้เกิดขึ้นนั้น อาจถึงกำหนดชำระก่อนที่ตนออกจากห้างหุ้นส่วน หรือถึงกำหนดชำระภายหลังที่ตนออกจากห้างหุ้นส่วน ผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกไปนั้นจะต้องรับผิดชอบทั้งสองประการ เพราะถือว่าเป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนออกจากห้างหุ้นส่วน

2. ผู้เป็นหุ้นส่วนจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนจะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนด้วย (มาตรา 1052) ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะต้องการจะให้เป็นหลักประกันแก่เจ้าหนี้ในการที่จะเรียกเอาชำระหนี้จากห้างหุ้นส่วนคือถ้าหุ้นส่วนคนเก่ามีฐานะดี เจ้าหนี้ก็เรียกเอาชำระหนี้จากหุ้นส่วนคนเก่า ถ้าหุ้นส่วนคนเก่าฐานะไม่ดี แต่หุ้นส่วนที่เข้ามาใหม่ฐานะดี เจ้าหนี้ก็เรียกเอาจากหุ้นส่วนที่เข้ามาใหม่ เพราะฉะนั้นถ้าจะเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนใดก็ควรจะต้องสอบสวนฐานะของห้างหุ้นส่วนนั้นให้ดีเสียก่อน

ข้อจำกัดอำนาจของผู้เป็นหุ้นส่วน คือถ้าห้างหุ้นส่วนไม่ได้จดทะเบียน ผู้ที่มาติดต่อก็ไม่สามารถจะทราบได้ว่ามีข้อจำกัดอำนาจของผู้เป็นหุ้นส่วนหรือไม่ กฎหมายจึงบัญญัติไว้ว่า ถ้ามีข้อจำกัดอำนาจของผู้เป็นหุ้นส่วนอยู่ ข้อจำกัดอำนาจนั้นก็ไม่มีผูกพันบุคคลภายนอก

แต่ข้อจำกัดดังกล่าวมีผลผูกพันผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกัน (มาตรา 1053) แต่บุคคลภายนอกจะปฏิเสธไม่รับรู้ถึงข้อจำกัดนั้นทั้ง ๆ ที่ตนได้รู้ไม่ได้ ถือว่ากระทำการโดยไม่สุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5

บุคคลภายนอกรับผิดเพื่อหนี้สินของห้างหุ้นส่วน ความรับผิดในหนี้สินของห้างหุ้นส่วนนั้นไม่จำกัดเฉพาะผู้เป็นหุ้นส่วน แม้บุคคลภายนอกก็อาจต้องรับผิดต่อเจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วน ถ้าหากว่าตนไปแสดงตัวว่าเป็นหุ้นส่วน ไม่ว่าจะด้วยวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือ กิริยา หรือยินยอมให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเอาชื่อของตนเป็นชื่อของห้างหุ้นส่วนหรือรู้แล้วไม่คัดค้าน ปล่อยให้เขาแสดงว่าตัวเองเป็นหุ้นส่วน (มาตรา 1054)

การที่บุคคลภายนอกต้องรับผิดในหนี้สินของห้างหุ้นส่วน ไม่ทำให้เขามีฐานะเป็นหุ้นส่วนด้วย และหนี้สินที่เขาต้องใช้แก่บุคคลภายนอกเขาอาจเรียกคืนโดยใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาจากผู้เป็นหุ้นส่วนได้

ในกรณีที่ผู้เป็นหุ้นส่วนตายแล้ว ห้างหุ้นส่วนนั้นยังใช้ชื่อของผู้ตายอยู่ กองมรดกของผู้ตายไม่ต้องรับผิดในหนี้สินที่เกิดขึ้นภายหลังที่ผู้ตายได้ตายลง (มาตรา 1054 วรรคสอง) เพราะถือไม่ได้ว่าผู้ตายได้อวดอ้างหรือยินยอมให้เขาใช้ชื่อ

การเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญ

ห้างหุ้นส่วนสามัญเลิกได้ด้วยเหตุ 3 ประการ คือ

1. เลิกโดยผลของกฎหมาย
2. เลิกโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วน
3. เลิกโดยคำสั่งศาล

การเลิกห้างหุ้นส่วนโดยผลของกฎหมาย มี 8 ประการ

1. ถ้าในสัญญาเข้าหุ้นส่วนมีว่าให้เลิกเมื่อมีกรณีใดเกิดขึ้น เมื่อกรณีนั้นเกิดขึ้น ห้างหุ้นส่วนก็ต้องเลิก

2. ถ้าในสัญญาเข้าหุ้นส่วนมีว่าให้เลิกเมื่อใด เมื่อถึงกำหนดนั้นห้างหุ้นส่วนก็ต้องเลิก แต่ถ้าครบกำหนดกาลตามที่ตกลงไว้แล้ว ยังคงดำเนินการค้ากันต่อไป ก็ถือว่าได้ตกลงทำการเป็นหุ้นส่วนกันต่อไปโดยไม่มีกำหนดกาลตามมาตรา 1059

3. เมื่อเสร็จกิจการตามความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วน

4. เมื่อหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนที่ตั้งขึ้นโดยไม่มีกำหนดเวลาเลิกได้บอกเลิกการเป็นหุ้นส่วน เมื่อสิ้นรอบปีบัญชี โดยบอกเลิกล่วงหน้าหกเดือนก่อนสิ้นรอบปีบัญชี

5. เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตายหรือล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ในกรณีที่หุ้นส่วนคนใดตาย ถ้าในสัญญาเข้าหุ้นส่วนตกลงกันไว้ให้ทายาทของผู้ตายเข้าเป็นหุ้นส่วนได้ ทายาทต้องแสดงเจตนาที่จะเข้าเป็นหุ้นส่วน จึงจะเป็นหุ้นส่วนได้

ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งขอเลิกห้างหุ้นส่วน หรือในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดตายหรือล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ถ้าผู้ที่เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่รับซื้อหุ้นของผู้ที่ออกจากหุ้นส่วนไป สัญญาเข้าหุ้นส่วนก็ยังคงใช้ได้ต่อไปในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน (มาตรา 1060)

6. ห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนล้มละลาย (มาตรา 1069)

7. เมื่อวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนกลายเป็นผิดกฎหมาย แต่ถ้าวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนนั้นมีหลายอย่าง และแต่ละอย่างแยกออกจากกันได้ ไม่เกี่ยวเนื่องกัน การที่วัตถุประสงค์อย่างหนึ่งกลายเป็นผิดกฎหมายนั้น ไม่ทำให้ต้องหยุดดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์อย่างอื่นที่แยกออกได้

8. เมื่อห้างหุ้นส่วนมีผู้เป็นหุ้นส่วนเหลืออยู่แต่เพียงคนเดียว

การเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญหา้ประการแรกเป็นการเลิกตามมาตรา 1055

การเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วน

1. เลิกโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด แม้ยังไม่ถึงกำหนดเวลาตามที่ตั้งตกลงกันไว้ ถ้าหุ้นส่วนทั้งหมดประสงค์จะเลิกกิจการก็เลิกได้

2. เลิกโดยความประสงค์ของผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใด เป็นการเลิกตามมาตรา 1056 ซึ่งใช้เฉพาะเมื่อห้างหุ้นส่วนสามัญได้ตั้งขึ้นโดยไม่ได้กำหนดเวลาเลิกไว้

การเลิกห้างหุ้นส่วนสามัญโดยคำสั่งศาล (มาตรา 1057)

1. เมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งนอกจากผู้ร้องฟ้องล่วงละเมิดบทรังคับใด ๆ อันเป็นสาระสำคัญซึ่งสัญญาหุ้นส่วนกำหนดไว้แก่ตนโดยจงใจ หรือเล่นเล่ออย่างร้ายแรง

2. เมื่อกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้นจะทำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีหวังจะกลับฟื้นตัวได้อีก

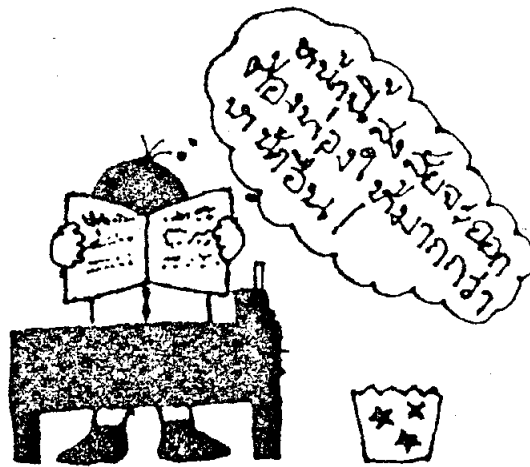
3. เมื่อมีเหตุอื่นใด ๆ ทำให้ห้างหุ้นส่วนนั้นเหลือวิสัยที่จะดำรงคงอยู่ต่อไปได้

ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งฟ้องขอให้เลิกห้างหุ้นส่วน หุ้นส่วนคนอื่น ๆ อาจขอให้ศาลสั่งกำจัดหุ้นส่วนคนที่ฟ้องออกจากห้างหุ้นส่วนแทนสั่งให้เลิกห้างหุ้นส่วนก็ได้ (มาตรา 1058 วรรคแรก)

เมื่อมีการกำจัดหุ้นส่วนคนหนึ่งออกจากห้างหุ้นส่วน ในการแบ่งทรัพย์สินระหว่างหุ้นส่วนกับผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งถูกกำจัดนั้น ให้ตราทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนตามราคาที่เป็นอยู่ในเวลาที่ยื่นคำร้องขอให้กำจัด (มาตรา 1058 วรรคสอง)

เมื่อสิ้นกำหนดกาลซึ่งได้ตกลงกันไว้และผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายหรือผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งเคยได้จัดการอยู่ในระหว่างกำหนดนั้นยังคงดำเนินการค้าของห้างหุ้นส่วนต่อไปโดยมิได้ชำระบัญชีหรือชำระเงินกันให้เสร็จ ให้ถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งปวงได้ตกลงก่งทำการเป็นหุ้นส่วนกันสืบไปโดยไม่มีกำหนดกาล (มาตรา 1059)

ในกรณีที่หุ้นส่วนคนหนึ่งบอกเลิกตามมาตรา 1056 หรือในกรณีที่หุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย หรือล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่รับซื้อหุ้นของผู้ที่ออกจากหุ้นส่วนไปสัญญาหุ้นส่วนนั้นก็ยังใช้ได้ต่อไปในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนที่ยังอยู่ด้วยกัน (มาตรา 1061) มีข้อสังเกต คือ ผู้ที่จะรับซื้อหุ้นของหุ้นส่วนผู้ที่ออกไปเพราะเหตุดังกล่าวจะต้องเป็นหุ้นส่วนและยังคงอยู่ในห้างหุ้นส่วนนั้นเท่านั้น บุคคลภายนอกจะเข้ามารับซื้อหุ้นของผู้ที่บอกเลิกห้างหุ้นส่วน หรือของผู้ที่ตาย ฯลฯ ไม่ได้

การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่จดทะเบียน

การชำระบัญชี เป็นการรวบรวมบรรดาทรัพย์สินทั้งหลายของห้างหุ้นส่วนมาเพื่อใช้หนี้สินที่ค้างชำระอยู่ และจัดการแบ่งสรรปันส่วนทุนและกำไรตามสัญญาตั้งห้างหุ้นส่วนนั้น การชำระบัญชีนี้อาจไม่ต้องจัดทำ ถ้าหากว่า 1. หุ้นส่วนทุกคนได้ตกลงกันให้จัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่น และ 2. ห้างหุ้นส่วนนั้นศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย แต่ถ้าการเลิกห้างหุ้น

ส่วนนั้นเป็นโดยเจ้าหน้าที่เฉพาะตัวของผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้ให้คำบอกกล่าวหรือโดยที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งล้มละลาย การที่จะตกลงกันจัดการทรัพย์สินโดยวิธีอื่นนั้น จะทำได้ก็ต่อเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เป็นหุ้นส่วนนั้น หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ได้ให้ความยินยอมด้วย

ในการชำระบัญชี ถ้ามิได้ตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้จัดการชำระบัญชี กฎหมายให้บรรดาผู้ที่เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดทุกคนจัดทำไป หรือให้บุคคลอื่นซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้แต่งตั้งขึ้นจัดทำ แต่ถ้าห้างหุ้นส่วนเลิกโดยคำสั่งศาล ในคำร้องขอให้ศาลสั่งมักจะขอให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชีด้วย ถ้าหากแต่งตั้งโดยหุ้นส่วนการแต่งตั้งนั้นกฎหมายบังคับให้วินิจฉัยชี้ขาดโดยคะแนนเสียงข้างมากของผู้เป็นหุ้นส่วน

การชำระบัญชีให้ทำโดยลำดับตามมาตรา 1062 คือ ลำดับแรก ให้ชำระหนี้ทั้งหลายซึ่งค้างชำระแก่บุคคลภายนอก ลำดับที่สอง ให้ชดใช้เงินทดรองและค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้ออกไปเพื่อจัดการค้าของห้างหุ้นส่วน และลำดับที่สามให้คืนทุนทรัพย์ซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนแต่ละคนได้ลงเป็นทุน

การคืนทุนนั้น ถ้านำทรัพย์มาลงหุ้น ตีราคาไว้เท่าใดในขณะนำมาลง ก็ต้องคืนให้เท่านั้นถ้าเป็นการนำทรัพย์มาให้ใช้เป็นการลงหุ้น เวลาคืนทุนต้องคืนทรัพย์ในสภาพที่ซ่อมแซมแล้ว

ผู้ลงแรงงานเป็นทุน แรงงานเป็นทุนสมมตและแรงงานเป็นทุนที่หายโดยการใช้ ฉะนั้นเวลาคืนทุนเมื่อเลิกห้างจึงไม่มีอะไรจะต้องคืน เมื่อได้คืนทุนแล้ว มีทรัพย์เหลืออยู่อีกเท่าไร ก็ต้องเฉลี่ยแจกเป็นกำไรในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วน แต่ถ้าได้ชำระหนี้ซึ่งค้างอยู่กับบุคคลภายนอก ได้ชดใช้เงินทดรอง และค่าใช้จ่ายแล้ว สินทรัพย์ที่ยังเหลืออยู่ไม่พอจะคืนให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนให้ครบจำนวนที่ลงหุ้น มาตรา 1063 ให้ถือว่าขาดทุน เมื่อขาดทุนจะจ่ายเงินที่เหลือให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนยังไม่ได้ ต้องเฉลี่ยช่วยกันขาดทุนเสียก่อน คือเอาเงินที่ยังเหลือนั้นหักจำนวนเงินทุนทั้งหมดแล้วจึงเฉลี่ยกันตามส่วนในจำนวนที่ขาด ผู้ที่ลงทุนด้วยแรงงาน เมื่อขาดทุนต้องช่วยเฉลี่ยขาดทุนด้วย

การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ

ห้างหุ้นส่วนสามัญ จะจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียนก็ได้ ถ้าจดทะเบียนก็เป็นนิติบุคคล ถ้าไม่จดทะเบียนถือว่าเป็นการรวมของคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปทำกิจการร่วมกัน ถ้าจดทะเบียน มาตรา 1064 บังคับให้จดทะเบียนรายการต่าง ๆ 7 ประการ แต่นอกจาก 7 ประการที่กฎหมายบังคับให้จดทะเบียนแล้ว ผู้เป็นหุ้นส่วนจะจดทะเบียนรายการอื่น ๆ ที่ประสงค์จะให้ประชาชนทราบอีกด้วยก็ได้

ในการจดทะเบียนนั้น หุ่นส่วนทุกคนจะต้องลงลายมือชื่อและประทับตราของ ห้างหุ้นส่วนไว้ด้วย

เมื่อรับจดทะเบียนแล้ว พนักงานทะเบียนจะทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้ แก่ห้างหุ้นส่วน และนับแต่นั้นห้างหุ้นส่วนก็มีสภาพเป็นนิติบุคคล มีสภาพบุคคลต่าง หากจากผู้เป็นหุ้นส่วน จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลรวมเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วน ถือตัวบุคคลผู้เป็น หุ้นส่วนเป็นสำคัญ แต่เมื่อได้จดทะเบียนแล้วต้องถือเอานิติบุคคลเป็นสำคัญ ในการที่จะติด ต่อการงานกับบุคคลภายนอก

ผลของการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญ

ผลของการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนสามัญมี 7 ประการ คือ

1. เป็นนิติบุคคลต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน
2. ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้น ส่วนจดทะเบียนนั้นได้มา แม้ในกิจการที่ไม่ปรากฏชื่อตน แต่การถือเอาประโยชน์นั้นต้องทำไป เพื่อห้างหุ้นส่วน จะทำเพื่อตนเองไม่ได้ (มาตรา 1065)

3. ห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนต้องรับผิดชอบชำระหนี้ก่อนผู้เป็นหุ้นส่วน แต่เมื่อห้าง หุ้นส่วนจดทะเบียนผิดนัดชำระหนี้แล้ว เจ้าหนี้ชอบที่จะเรียกให้ชำระหนี้เอาแต่ผู้เป็นหุ้นส่วน คนใดคนหนึ่งก็ได้ เพราะผู้เป็นหุ้นส่วนเป็นเสมือนหนึ่งผู้ค้ำประกันลูกหนี้ (คือห้างหุ้นส่วน) ผู้ ค้ำประกันต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ เมื่อเจ้าหนี้ฟ้องขอบังคับ เอาชำระหนี้จากผู้เป็นหุ้นส่วน มาตรา 1071 ให้สิทธิแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนที่จะนำพิสูจน์ เพื่อผลัก ความรับผิดชอบจากตนไปยังห้างหุ้นส่วนได้ว่า

- (1) สินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนยังมีพอที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมด หรือบางส่วน และ
- (2) การที่จะบังคับเอาแก่ห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่เป็นการยาก

ถ้าพิสูจน์ได้ ศาลก็จะบังคับให้เอาสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนนั้นชำระหนี้ก่อนก็ได้ สุดแล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร

4. ความรับผิดชอบของผู้เป็นหุ้นส่วนที่ออกจากห้างหุ้นส่วนมีกำหนดเวลาเพียง 2 ปี นับแต่วันที่ออกจากหุ้นส่วน แต่ความรับผิดชอบนั้นถือตามอายุความแห่งมูลหนี้ ถ้าอายุความแห่ง มูลหนี้น้อยกว่า 2 ปีต้องถือตามอายุความที่น้อยกว่านั้น เช่นมูลหนี้มีอายุความเพียง 1 ปี เพราะ มูลหนี้เกิดจากการละเมิด หนี้นั้นก็มียุอายุความเพียง 1 ปีเท่านั้น (มาตรา 1068)

5. เจ้าหนี้ของผู้เป็นหุ้นส่วนเฉพาะตัวไม่มีสิทธิในการที่บังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วน จนกว่าห้างหุ้นส่วนจะได้เลิก นอกจากจะบังคับเอาจากผลกำไรหรือเงินซึ่งหุ้นส่วนค้างชำระแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นเท่านั้น ถ้าห้างหุ้นส่วนนั้นเลิกกันแล้ว เจ้าหนี้ก็ใช้สิทธิได้ตลอดจนถึงหุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้น (มาตรา 1072)

6. ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดจะจดทะเบียนประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้น ไม่ว่าเพื่อประโยชน์ของตนหรือเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หรือไปเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนอื่น ซึ่งมีการค้าขายอย่างเดียวกันและแข่งขันกับกิจการค้าของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด แต่ถ้าหุ้นส่วนอื่นทุกคนได้รู้อยู่แล้วในขณะที่จะจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนว่าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้ทำกิจการหรือเข้าเป็นหุ้นส่วนอยู่ในห้างหุ้นส่วนอื่นอันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนที่ได้ทำไว้ต่อกันนั้นก็มีได้บังคับให้ถอนตัวออก หุ้นส่วนผู้นั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบ (มาตรา 1066)

ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดกระทำการค้าแข่งขันกับห้างหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วนชอบที่จะเรียกเอาผลกำไรซึ่งผู้นั้นหามาได้ทั้งหมด หรือ เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายซึ่งห้างหุ้นส่วนได้รับเพราะเหตุนั้นก็ได้ แต่จะต้องฟ้องเรียกฟ้องเสียภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่ทำการฝ่าฝืน

สิทธิที่จะเรียกเอาผลกำไร หรือค่าสินไหมทดแทน กฎหมายถือเป็นคนละส่วนกับสิทธิของผู้เป็นหุ้นส่วนในการที่จะบอกเลิกห้างหุ้นส่วน (มาตรา 1067)

7. ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนอาจถูกพิพากษาให้ล้มละลายได้ แต่ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนล้มละลายไม่ได้

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนเข้ากัน

การควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนเข้ากัน คือการที่ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน 2 ห้างหรือกว่านั้นเข้ามารวมกันเป็นห้างหุ้นส่วนใหม่ จดทะเบียนเป็นห้างเดียว ห้างหุ้นส่วนที่จะควบกันนี้จะต้องเป็นห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนด้วยกัน จึงจะควบเข้ากันได้

ในการควบกันนี้ต้องได้รับความยินยอมของห้างหุ้นส่วนทั้งหลายของทุกห้างที่จะมากับกัน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น (มาตรา 1073)

ในการที่จะมากับกันนั้น ห้างหุ้นส่วนแต่ละห้างจะต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่นั้นสองครั้งเป็นอย่างน้อย และจะต้องส่งคำบอกกล่าวความประสงค์ที่จะควบเข้ากันให้

แก่เจ้าหน้าที่ของตนเสียก่อน และอนุญาตให้เจ้าหน้าที่คัดค้านได้ ภายในกำหนดสามเดือนนับแต่วันบอกกล่าว ถ้าไม่มีใครคัดค้านก็ควบเข้ากันได้ถ้ามีผู้คัดค้าน จะควบเข้ากันได้ก็ต่อเมื่อได้ใช้หนังสือที่เขาเรียกร้องหรือให้ประกันเพื่อหนึ่งนั้นเสียก่อน (มาตรา 1074)

เมื่อได้ควบเข้ากันแล้ว ต่างห้างต่างก็มีหน้าที่ต้องไปจดทะเบียนว่าได้ควบเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วนใหม่ ห้างหุ้นส่วนใหม่นี้ได้ไปทั้งสิทธิและหน้าที่ของห้างหุ้นส่วนเดิมทั้งสิ้น

ห้างหุ้นส่วนจำกัด

ห้างหุ้นส่วนจำกัด คือห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียน มีหุ้นส่วนอยู่สองจำพวก จำพวกหนึ่งคนเดียวหรือหลายคน สัญญาหุ้นส่วนอีกจำพวกหนึ่งซึ่งอาจเป็นคนเดียวหรือหลายคน เช่นเดียวกันว่าเขาจะร่วมประกอบการงานด้วย แต่เขาจำกัดความรับผิดชอบของเขาเฉพาะที่ลงทุนในห้างหุ้นส่วนนั้นเท่านั้น ปล่อยให้หุ้นส่วนอีกจำพวกหนึ่งร่วมกันรับผิดชอบในบรรดาหนี้สินของห้างหุ้นส่วนโดยไม่จำกัดจำนวน บุคคลภายนอกที่มาติดต่อกับห้างหุ้นส่วนได้รับประกันการชำระหนี้ของตนเต็มจำนวน โดยเรียกร้องเอาจากหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบนี้ ห้างหุ้นส่วนชนิดนี้กฎหมายบังคับว่าจะต้องจดทะเบียน การจดทะเบียนก็เพื่อจะให้บุคคลภายนอกทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับห้างหุ้นส่วน รายการที่จะต้องจดทะเบียนมีเจ็ดประการเช่นเดียวกันกับห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ที่แตกต่างกันก็คือในรายการที่ (2) นอกจากจะต้องแถลงถึงวัตถุประสงค์ของห้างหุ้นส่วนแล้วในข้อนี้ห้างหุ้นส่วนจำกัดยังต้องมี ข้อแถลงความว่าเป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดด้วย และในรายการที่ (4) ของห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน เกี่ยวกับชื่อ ยี่ห้อ สำนักและอาชีวะของผู้เป็นหุ้นส่วน ได้แยกออกเป็นรายการที่ (4) และ (5) คือ (4) ชื่อ ยี่ห้อ สำนัก และอาชีวะของผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบ และจำนวนเงินซึ่งเขาเหล่านั้นได้ลงทุนด้วยในห้างหุ้นส่วน และ (5) ชื่อ ยี่ห้อ สำนัก และอาชีวะของผู้เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบ ส่วนรายการอื่น ๆ ก็มีข้อความคล้ายคลึงกัน (ดูมาตรา 1078)

เมื่อจดทะเบียนแล้วก็จะได้รับใบสำคัญจากพนักงานทะเบียนหุ้นส่วน

ห้างหุ้นส่วนจำกัดตราใบใดที่ยังไม่ได้จดทะเบียน ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน ไม่ว่าจะเป็พวกจำกัดความรับผิดชอบหรือไม่จำกัดความรับผิดชอบก็ตามจะต้องรับผิดชอบในหนี้สินทั้งปวงของห้างหุ้นส่วนนั้นโดยไม่จำกัดจำนวนเหมือนกับห้างหุ้นส่วนสามัญจนกว่าจะได้จดทะเบียน (มาตรา 1079) และถึงแม้จะจดทะเบียนแล้ว แต่หนี้สินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนการจดทะเบียน ผู้ที่เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบก็ยังคงรับผิดชอบอยู่โดยไม่จำกัดจำนวนด้วย

ข้อจำกัดสิทธิของหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด (มาตรา 1081 – 1088)

1. ห้ามมิให้เอาชื่อของหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดมาเรียกขานระคนเป็นชื่อห้าง
2. หากแสดงออกชัดหรือโดยปริยายให้ใช้ชื่อของตนระคนเป็นชื่อห้าง ตนก็จะต้องรับผิดไม่จำกัดจำนวน
3. การลงหุ้นก็ต้องลงเป็นเงินหรือทรัพย์สินเท่านั้น จะลงด้วยแรงงานไม่ได้
4. ไม่มีสิทธิได้รับเงินปันผลหรือดอกเบี้ย นอกจากผลกำไรซึ่งห้างหุ้นส่วนทำมาค่าได้แต่ถ้าได้รับไปโดยสุจริต จะเรียกคืนไม่ได้
5. ถ้าแสดงด้วยจดหมายหรือใบแจ้งความว่าตนลงหุ้นไว้เกินกว่าจำนวนที่ลงจริง ก็ต้องรับผิดถึงจำนวนที่เกินไ้ไปนั้น
6. ถ้าจะลดทุนลงหุ้นหรือเปลี่ยนแปลงประเภททรัพย์สินที่ลงหุ้น ต้องจดทะเบียน มิฉะนั้น ไม่มีผลต่อบุคคลภายนอก เว้นแต่จะเป็นการเพิ่มทุน
7. จะเป็นผู้จัดการในฐานะหุ้นส่วนผู้จัดการไม่ได้
8. ถ้าสอดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการงานของห้างหุ้นส่วน จะต้องรับผิดโดยไม่จำกัดจำนวนแต่การออกความเห็นและแนะนำ หรือออกเสียงเป็นคะแนนับในการตั้งและถอดถอนผู้จัดการ ไม่ถือว่าเป็นการสอดเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการงานของห้างหุ้นส่วน

สิทธิเกี่ยวกับหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด

1. จะตั้งให้เป็นผู้ชำระบัญชีของห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นก็ได้
- ★ 2. จะประกอบการค้าขายซึ่งมีสภาพอย่างเดียวกันกับห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นก็ได้
- ★ 3. จะโอนหุ้นของตนไปโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของหุ้นส่วนอื่น ๆ ก็ได้

ข้อสังเกตเกี่ยวกับหุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิด

หุ้นส่วนประเภทจำกัดความรับผิดนั้น

1. แม้หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดจะล้มละลายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ห้างหุ้นส่วนก็ไม่ต้องเลิก เว้นแต่จะได้มีข้อสัญญากันไว้เป็นอย่างอื่น
2. ถ้าหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดตาย ทายาทยอมเข้าเป็นหุ้นส่วนแทนที่ผู้ตายได้ เว้นแต่จะได้มีข้อสัญญากันไว้เป็นอย่างอื่น

★ 3. ถ้าหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบล้มละลาย จะต้องเอาหุ้นของผู้นั้นออกขายเป็นสินทรัพย์ในกองล้มละลาย

ความรับผิดชอบของหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบ

ถ้าหุ้นส่วนจำกัดยังมีได้เลิกกัน เจ้าหนี้ของห้างฯ จะฟ้องหุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดชอบไม่ได้ จนกว่าจะเลิกกัน และจะฟ้องเรียกได้เพียง 3 ประการ ดังนี้

1. จำนวนลงหุ้นเท่าที่ยังค้างส่ง
2. จำนวนลงหุ้นเท่าที่ถอนไปจากสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วน
3. จำนวนเงินปันผลและดอกเบี้ยซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนได้รับไปโดยทุจริตและฝ่าฝืน

มาตรา 1084

ภาค 2

บริษัท

บริษัทที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นบริษัทจำกัดที่ตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และก่อนที่กล่าวถึงบริษัทในรายละเอียด จำเป็นจะต้องเข้าใจกันไว้ก่อนว่า บริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ในปัจจุบันมีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1096 เดิม คือก่อนที่มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2521 ลักษณะหนึ่ง กับบริษัทจำกัดภายหลังที่มีพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2521 อีกลักษณะหนึ่ง

บริษัทที่ตั้งขึ้นอยู่ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) นั้น ไม่อยู่ในบังคับแห่งกฎหมายที่แก้ไข โดยมีมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2521 บัญญัติไว้ว่า “บริษัทใดจัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่หนึ่งร้อยคนอยู่แล้ว หรือมีผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นถึงหนึ่งร้อยคนขึ้นไปภายหลังวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ยังคงเป็นบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต่อไป” ตามมาตรา 12 นี้ แสดงให้เห็นว่า บริษัทซึ่งตั้งอยู่ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) คือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1096 เดิม แม้ว่าบริษัทนั้นจะมีผู้ถือหุ้นเกินกว่าหนึ่งร้อยคนอยู่ก่อน หรือมาเพิ่มขึ้นถึงหนึ่งร้อยคน ภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) บริษัทนั้นก็ยังคงสภาพเป็นบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต่อไป

ส่วนบริษัทจำกัดซึ่งตั้งขึ้นภายหลังที่มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) นั้น อยู่ในบังคับแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1096 ที่แก้ไขใหม่ คือบริษัทจำกัดที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ ต้องมีผู้ถือหุ้นไม่ถึงหนึ่งร้อยคน และการนับจำนวนผู้ถือหุ้น ถ้ามีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปถือหุ้นหุ้นเดียวรวมกัน ให้นับเป็นผู้ถือหุ้นหนึ่งคน และยังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1096 ทวิว่า ถ้าบริษัทใดมีผู้ถือหุ้นไม่ถึงหนึ่งร้อยคน แต่ภายหลังมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไป ต้องดำเนินการแปรสภาพเป็น บริษัทมหาชน จำกัด ตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชน จำกัด หรือลดจำนวนผู้ถือหุ้นให้เหลือไม่ถึงหนึ่งร้อย

คน ภายในเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่บริษัทนั้นมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่หนึ่งร้อยคน กฎหมายให้อำนาจ นายทะเบียนหุ้นส่วน และบริษัทสั่งให้บริษัทปฏิบัติการแปรสภาพบริษัท หรือลดจำนวนผู้ถือหุ้น หรือขอให้ศาลสั่งเลิกบริษัทก็ได้ ศาลจะสั่งให้แปรสภาพหรือลดจำนวนผู้ถือหุ้นภายใน กำหนดเวลาหนึ่งปี แทนการสั่งเลิกบริษัทก็ได้ แต่ถ้าจำนวนผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นเพราะการรับมรดก ก็ไม่ต้องลดจำนวนผู้ถือหุ้น หรือแปรสภาพบริษัท

ข้อสังเกต ตามมาตรา 1096 ที่แก้ไขใหม่ คือ จำนวนผู้ถือหุ้น กฎหมายบัญญัติว่า บริษัทจำกัด ต้องมีผู้ถือหุ้น ไม่ถึงหนึ่งร้อยคน พูด่างๆ ก็คือ มีผู้ถือหุ้นได้เพียงเก้าสิบเก้าคนเท่านั้น ถ้าถึงหนึ่งร้อยคนต้องแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชน จำกัด บางคนเข้าใจผิด เมื่อกล่าวถึง จำนวนผู้ถือหุ้น มักจะกล่าวว่าต้องมีผู้ถือหุ้นไม่เกินหนึ่งร้อยคน คำว่าไม่เกินหนึ่งร้อยคน หมายความว่า จำนวนสูงสุดแค่หนึ่งร้อยคน ไม่เกินกว่านั้น แต่คำที่ใช้ในมาตรา 1096 ว่า มีผู้ถือหุ้น ไม่ถึงหนึ่งร้อยคน คำว่าไม่ถึงหนึ่งร้อยคน จำนวนสูงสุดก็คือ เก้าสิบเก้าคน ฉะนั้นที่ว่าไม่เกิน หนึ่งร้อยคนจึงผิด เพราะเกินจำนวนที่กฎหมายกำหนดไปหนึ่งคน

สัญญาจัดตั้งบริษัท

ลักษณะของบริษัทจำกัด เป็นสัญญาซึ่งมีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ตกลงเข้ากัน เพื่อจะทำกิจการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่กระทำนั้น แต่ที่กล่าว มานี้ไม่ได้หมายความว่า มีบุคคลเพียง 2 คนจะก่อตั้งขึ้นเป็นบริษัทได้ เพียงแต่กล่าวเพื่อแสดง ให้เห็นว่า ต้องมีบุคคลเกินกว่า 1 คนขึ้นไป แต่จำนวนกี่คนจึงจะตั้งเป็นบริษัทขึ้นได้นั้น ก็ต้อง เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งบริษัท

บริษัทจำกัดเป็นการเข้าหุ้นส่วนกันอีกลักษณะหนึ่ง ในรูปที่ว่าหุ้นส่วนประเภทนี้ ตั้ง ขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้น มีมูลค่าเท่า ๆ กัน ผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตน ยังสงใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ ลักษณะสำคัญของบริษัทจึงอาจแสดงให้เห็นได้ดังนี้

1. สัญญาระหว่างกันในบรรดาผู้ถือหุ้นทั้งหลาย ที่จะเข้ากัน เพื่อกระทำการร่วมกัน ด้วยประสงค์เอากำไร
2. ทุนที่รวมกันนี้แบ่งออกเป็นหุ้นหลายหุ้น หุ้นหนึ่ง ๆ ต้องมีค่าเท่ากัน
3. ผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบจำกัดเพียงเท่าที่ยังสงใช้มูลค่าของหุ้นไม่ครบเท่านั้น

การทำสัญญาจัดตั้งบริษัท ต้องทำเป็นสองชั้น ชั้นแรกต้องมีผู้เริ่มก่อการไม่น้อยกว่า 7 คน ออกความคิดเห็นตั้งขึ้น แล้วทำหนังสือบริคณห์สนธิ นำไปจดทะเบียนเริ่มการ ชักจูงให้คนซื้อหุ้น เมื่อมีผู้จองหุ้นครบจำนวนแล้ว ต้องดำเนินขั้นตอนที่สอง คือเรียกประชุมผู้จองหุ้นพร้อมกันเพื่อตั้งบริษัท

ทุนของบริษัท ไม่มีกฎหมายระบุไว้ว่า จะต้องมียกเว้นจำนวนมากน้อยเท่าใด แต่เมื่อกฎหมายบังคับไว้ว่า หุ้นต้องมีมูลค่าอย่างน้อย 5 บาท และบังคับให้ผู้เริ่มทำการตั้งบริษัท ซึ่งต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 7 คน ต้องซื้อหุ้นอย่างน้อยคนละ 1 หุ้น ในชั้นแรกก็ต้องถือว่า บริษัทจำกัดจะต้องมีทุนอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 35 บาท

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นมีหน้าที่แต่เพียงจะต้องใช้เงินให้แก่บริษัท เฉพาะเท่าจำนวนมูลค่าของหุ้นที่ตนถืออยู่ ถ้าใช้ไปแล้วบางส่วนก็ยังคงรับผิดชอบแต่เพียงจำนวนที่ยังสงใช้ไม่ครบ และผู้ถือหุ้นมีความรับผิดชอบต่อบริษัท ไม่มี ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก

สิทธิของผู้ถือหุ้น คือ มีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผล หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ระบุไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิเท่านั้น

การจัดตั้งบริษัท

การจัดตั้งบริษัทมีอยู่ 7 ขั้นตอน คือ

1. ผู้เริ่มก่อการเข้าชื้อกันทำหนังสือบริคณห์สนธิ
2. นำหนังสือบริคณห์สนธิไปจดทะเบียน
3. จัดการให้หุ้นทั้งหมดของบริษัทนั้นได้มีผู้ลงชื่อจองซื้อ
4. ผู้เริ่มก่อการเรียกประชุมตั้งบริษัท
5. ผู้เริ่มก่อการมอบกิจการทั้งหลายให้กรรมการชุดแรกของบริษัท
6. กรรมการชุดแรกเรียกให้ผู้เข้าชื้อซื้อหุ้นใช้ค่าหุ้น จำนวนอย่างน้อยร้อยละสิบห้า
7. ไปขอจดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัด เมื่อได้รับชำระเงินค่าหุ้นตามที่เรียกไปแล้ว

วิธีการจัดตั้งบริษัท

เริ่มแรกทีเดียวจะต้องมีบุคคล 7 คนเป็นผู้เริ่มก่อการจัดตั้งบริษัท โดยเข้าชื้อกันทำหนังสือบริคณห์สนธิและจัดทำกรอื่นตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติบังคับไว้

หนังสือบริคณห์สนธิ เป็นหนังสือที่ผู้เริ่มก่อการแสดงความประสงค์ในการจัดตั้งบริษัทในหนังสือบริคณห์สนธิจะกำหนดกรอบวัตถุประสงค์ของบริษัท และกำหนดรายละเอียดอื่น ๆ ที่สำคัญดังระบุไว้ในมาตรา 1098 หนังสือบริคณห์สนธิต้องทำตามแบบพิมพ์ของทางราชการ ลงลายมือชื่อของบรรดาผู้เริ่มก่อการทั้งหมด โดยมีพยานรับรองลายมือชื่อเหล่านั้น 2 คน ต้องทำเป็นสองฉบับเป็นอย่างน้อย แต่ให้นำไปจดทะเบียนและมอบไว้ ณ หอทะเบียนหนึ่งฉบับ

ผู้เริ่มก่อการทุกคนจะต้องชื้อหุ้น ๆ หนึ่งเป็นอย่างน้อย

ความรับผิดชอบของกรรมการ โดยปกติกรรมการของบริษัทรับผิดชอบจำกัดไม่เกินจำนวนค่าหุ้นที่ตนชื้อ หรือไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบ แต่กรรมการของบริษัทจะรับผิดชอบโดยไม่จำกัดก็ได้ แต่ต้องจดแจ้งไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ และความรับผิดชอบโดยไม่จำกัดของกรรมการนั้น มีกำหนดเวลาไม่เกิน 2 ปี นับแต่วันที่ออกจากตำแหน่ง ความรับผิดชอบของกรรมการบริษัทเป็นความรับผิดชอบต่อบริษัท มิใช่ต่อบุคคลภายนอก

การชื้อชวนให้จองหุ้น ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2521 มีการโฆษณาชื้อชวนให้ประชาชนจองหุ้นของบริษัทได้ แต่เนื่องจากมีการโฆษณาหลอกลวงประชาชนให้จองหุ้นและส่งเงินไปให้โดยมิได้มีการจัดตั้งบริษัท พระราชบัญญัติที่แก้ไขใหม่จึงห้ามมิให้ชื้อชวนประชาชนให้ชื้อหุ้น การจองหุ้นในปัจจุบันจึงเป็นการชักชวนบอกกล่าวกันเอง

การจดทะเบียนบริษัท กฎหมายบังคับไว้ว่าจะต้องมีผู้ชื้อชื้อหุ้น หรือออกให้กันเสร็จแล้วคือ มีผู้เป็นเจ้าของหุ้นของบริษัททั้งหมดเสียก่อน จึงจะทำการจดทะเบียนบริษัทได้

กฎหมายห้ามมิให้ออกหุ้นต่ำกว่าราคาของหุ้นที่ตั้งไว้ เช่นตั้งราคาไว้ 100 บาท จะขายเพียง 80 บาทไม่ได้ เพราะถ้าขายต่ำกว่ามูลค่าของหุ้น เวลาคืนทุน ผู้ถือหุ้นก็จะได้รับเงินเต็มมูลค่า ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้อง แต่ถ้าบริษัทขายหุ้นตามมูลค่าแล้วให้ค่านายหน้าแก่ผู้ติดต่อขายหุ้นให้ ดังนี้ บริษัททำได้ ส่วนการขายหุ้นสูงกว่ามูลค่าของหุ้น เช่นหุ้นละ 100 บาท ขายไป 110 บาท ดังนี้ กฎหมายอนุญาตให้บริษัททำได้โดยต้องระบุไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ แต่เมื่อ

ขายหุ้นสูงกว่ามูลค่า กฎหมายบังคับให้ส่งจำนวนที่ต่ำกว่าราคาหุ้นที่ตั้งไว้ไปพร้อมกับการส่ง
ใช้เงินคราวแรก เช่น หุ้น 100 บาท ขาย 110 บาท เงิน 10 บาทคือส่วนที่ต่ำกว่า เงินจำนวนนี้จะ
ต้องส่งแก่บริษัทพร้อมกับการส่งใช้เงินค่าหุ้นในคราวแรก เงินค่าหุ้นที่ต้องส่งใช้ในคราวแรก
กฎหมายบังคับให้ต้องส่งไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าของมูลค่าของหุ้น เช่นหุ้นมีมูลค่า 100
บาท ต้องส่ง 25 บาท ถ้าขายหุ้นสูงกว่ามูลค่า เช่น 110 บาท จำนวน 10 บาทที่ต่ำกว่าของ
มูลค่าหุ้นจะต้องส่งรวมไปกับมูลค่าของหุ้นคราวแรกจำนวน 25 บาท รวมเป็นเงิน 35 บาท
เงินที่ต่ำกว่ามูลค่า กฎหมายบังคับให้แบ่งสมทบไว้ในทุนสำรองตามมาตรา 1202 (มาตรา 1105)

มีข้อสังเกต คือ มาตรา 1105 วรรคท้ายบัญญัติว่า “อนึ่ง เงินส่งใช้ค่าหุ้นคราวแรกนั้น
ต้องมีไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าแห่งมูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้” กฎหมายใช้คำว่า “ร้อยละสิบห้า”
การที่นักศึกษาคิดตอบว่า ต้องส่งใช้มีไม่น้อยกว่า 1 ส่วน 4 ของมูลค่าของหุ้น ถือว่าตอบผิด แม้ว่า
1 ส่วน 4 จะมีผลเท่ากับร้อยละสิบห้า แต่คำว่า 1 ส่วน 4 มีใช้ถ้อยคำที่กฎหมายบัญญัติไว้
ทำให้เสียคะแนนไป จะเป็นนักกฎหมายที่ดี จะต้องหัดใช้ถ้อยคำในกฎหมายให้ถูกต้องตามที่
บัญญัติไว้

การส่งเงินค่าของหุ้นนั้น บางบริษัทต้องการผูกมัดผู้จองซื้อหุ้น มิให้ส่งจองลอย ๆ
จึงกำหนดให้ผู้จองซื้อหุ้นส่งเงินค่าของหุ้นไปพร้อมกับใบจองหุ้นจำนวนหนึ่ง เช่น ให้ส่งเงิน 5
บาทพร้อมกับใบจองหุ้น เงินจำนวนนี้ไม่ใช่เงินส่งใช้ค่าของหุ้นที่ต้องส่งในคราวแรก เมื่อจะ
ต้องส่งเงินส่งใช้ค่าของหุ้นในคราวแรกอาจจะถือเอาเงินจำนวนนี้เป็นเงินส่วนหนึ่งของเงินส่ง
ใช้ค่าหุ้นครั้งแรกด้วยก็ได้ ถ้าทำดังนี้ การส่งใช้ค่าหุ้นครั้งแรกก็จะลดน้อยลงเท่ากับจำนวนที่ส่ง
ไว้แล้ว แต่เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าของมูลค่าของหุ้น

ที่กฎหมายบัญญัติให้ส่งเงินค่าหุ้นครั้งแรกไม่น้อยกว่าร้อยละสิบห้าของมูลค่าของหุ้น
เป็นเรื่องของบริษัทธรรมดา แต่ถ้ามีกฎหมายพิเศษกำหนดให้ส่งใช้มากกว่านี้ เช่นให้ส่งร้อยละ
ร้อย ก็ต้องทำตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษนั้น

ที่กฎหมายห้ามมิให้ขายหุ้นต่ำกว่ามูลค่านั้น ห้ามเฉพาะในคราวที่บริษัทออกหุ้นให้
จองซื้อเท่านั้น แต่ถ้าผู้ถือหุ้นจะขายหุ้นของเขาเองในราคาต่ำหรือสูงกว่าราคาหุ้นที่กำหนดไว้
อย่างไรก็ได้

การประชุมตั้งบริษัท

เมื่อหุ้นชนิดซึ่งจะต้องลงเงินได้มีผู้เข้าซื้อชื่อหมดแล้ว ผู้เริ่มก่อการต้องนัดบรรดา
ผู้เข้าซื้อชื่อหุ้นมาประชุมตั้งบริษัท เป็นหน้าที่ของผู้เริ่มก่อการที่จะต้องจัดทำรายการตั้งบริษัท

โดยมีคำรับรองของผู้เริ่มก่อการว่าถูกต้อง ผู้เริ่มก่อการจะส่งรายงานการตั้งบริษัทและข้อความที่เกี่ยวกับกิจการที่จะต้องกระทำในที่ประชุมตั้งบริษัท ไปยังผู้เข้าชื่อถือหุ้น อย่างน้อยเจ็ดวันก่อนวันนัดประชุม และส่งสำเนารายงานนั้น โดยมีคำรับรองว่าถูกต้องตามที่กฎหมายบังคับ ไปยังนายทะเบียนบริษัทโดยพลัน เพื่อเป็นการยืนยันว่าได้มีการตั้งบริษัทแล้ว ได้มีการประชุมกันวันใดและที่ใด (มาตรา 1107)

กิจการที่จะต้องกระทำในที่ประชุมตั้งบริษัทมีอยู่ 6 ประการ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1108 กิจการตามมาตรานี้เป็นกิจการที่จะต้องกระทำในคราวประชุมตั้งบริษัทให้เสร็จสิ้น ถ้าหากกิจการดังกล่าวมิได้กระทำไว้ จะมาขอทำในตอนหลังจากที่ได้ตั้งบริษัทเสร็จแล้วไม่ได้ นอกจากจะต้องทำให้ถูกต้องตามวิธีที่กฎหมายบัญญัติ หรือหนังสือบริคณห์สนธิหรือข้อบังคับกำหนดไว้ ซึ่งในบางกรณีจะต้องประชุมใหญ่เอามติพิเศษดังนี้ เป็นต้น

มติของที่ประชุมตั้งบริษัท ผู้เริ่มก่อการหรือผู้ถือหุ้นจะออกเสียงลงคะแนนไม่ได้ ถ้าตนมีส่วนได้เสียโดยเฉพาะในปัญหาที่ยกขึ้นวินิจฉัย มติของที่ประชุมตั้งบริษัทต้องเป็นคะแนนเสียงข้างมากของผู้เข้าชื่อถือหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนของผู้เข้าชื่อถือหุ้นทั้งหมดซึ่งมีสิทธิลงคะแนนได้ และคิดตามจำนวนหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นทั้งหมด (มาตรา 1109)

ส่วนได้เสียโดยเฉพาะ หมายถึงประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะตัวผู้นั้น เช่น การกำหนดให้เงินรางวัลผู้เริ่มก่อการ ถือว่าผู้เริ่มก่อการมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษ หรือการให้สัตยาบันสัญญาที่ผู้เริ่มก่อการได้ทำไว้ ผู้เริ่มก่อการลงคะแนนไม่ได้

ที่ว่า ผู้เข้าชื่อถือหุ้นทั้งหมดซึ่งมีสิทธิลงคะแนนได้นั้น หมายถึงบุคคลที่ได้เข้ามาประชุม หรือได้รับมอบฉันทะให้เข้ามาประชุมแทนโดยถูกต้อง และต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในปัญหาที่จะวินิจฉัย

เมื่อประชุมตั้งบริษัทแล้ว กฎหมายบังคับให้ผู้เริ่มก่อการตั้งบริษัท มอบการทั้งปวงให้แก่กรรมการของบริษัท และกรรมการของบริษัทต้องลงมือเรียกให้ผู้เริ่มก่อการและผู้เข้าชื่อถือหุ้นใช้เงินค่าหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้า (มาตรา 1110) โดยรีบด่วน เพื่อจะได้จดทะเบียนตั้งบริษัทให้เสร็จสิ้นภายในสามเดือนนับแต่วันประชุมตั้งบริษัทเสร็จ ถ้าเรียกได้ไม่ครบก็ต้องจดแจ้งไว้ตามมาตรา 1111 เมื่อเรียกเงินค่าหุ้นดังกล่าวแล้ว กรรมการต้องไปขอจดทะเบียนบริษัท โดยระบุรายการในคำขอจดทะเบียน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1118 ซึ่งมีอยู่ 8 รายการด้วยกัน นอกจากนี้ อาจจะจดรายการอื่น ซึ่งประสงค์จะให้ประชาชนทราบด้วยก็ได้ ในการจดทะเบียน กรรมการจะต้องนำฉบับตีพิมพ์แห่งหนังสือบริคณห์สนธิและข้อบังคับ (ถ้ามีข้อบังคับ) มอบไว้แก่หอทะเบียนอย่างละ 10 ฉบับ

การทำรายงานการประชุมตั้งบริษัท เลขานุการของบริษัทต้องจดรายละเอียดแห่งการประชุมนั้น รวมทั้งนามบุคคลผู้เข้ามาประชุม จำนวนหุ้นที่บุคคลผู้เข้าประชุมถือ ระเบียบวาระที่ประชุม และมติของกิจการที่ประชุมแต่ละข้อ โดยจดแจ้งด้วยว่า กิจการที่ประชุมแต่ละข้อนั้นมีผู้ลงคะแนนเสียงกี่คน บุคคลเหล่านั้นได้ถือหุ้นรวมกันแล้วเท่าใด และจะต้องส่งรายงานดังกล่าวโดยมีกรรมการรับรองอย่างน้อยคนหนึ่ง เสนอต่อนายทะเบียนเพื่อตรวจดูก่อนออกใบสำคัญให้บริษัท

ถ้าประชุมตั้งบริษัทแล้วมิได้จดทะเบียนภายใน 3 เดือน ถือว่าบริษัทเป็นอันไม่ได้ตั้ง เงินที่ได้รับจากผู้เข้าซื้อหุ้นต้องใช้คืนเต็มจำนวน ถ้ายังมีเงินค้างอยู่หลังจากประชุมแล้ว 3 เดือน กรรมการบริษัทต้องรับผิดชอบร่วมกันใช้เงินนั้นทั้งต้นและดอก เว้นแต่กรรมการคนใดจะพิสูจน์ได้ว่ามิใช่ความผิดของตน (มาตรา 1112)

ผู้เริ่มก่อการบริษัทต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดในหนี้และการจ่ายเงิน ซึ่งที่ประชุมตั้งบริษัทมิได้อนุมัติ และแม้จะอนุมัติแล้วก็ยังต้องรับผิดชอบ จนกว่าจะได้จดทะเบียนบริษัท (มาตรา 1113)

ข้อบังคับของบริษัท เป็นข้อกำหนดซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริษัทจะต้องถือตาม ไม่ว่าจะเป็นการผู้ถือหุ้น ผู้สอบบัญชีก็ตาม ข้อบังคับของบริษัทไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่บุคคลภายนอก เพราะมิได้มาร่วมลงชื่อในสัญญาด้วย พูดง่าย ๆ ก็คือข้อบังคับของบริษัทเป็นข้อกำหนดกิริยาอาการของบริษัทและผู้ถือหุ้น รองลงไปจากหนังสือบริคณห์สนธิ ซึ่งจะต้องมีคู่กันไป แต่จะต้องถือหนังสือบริคณห์สนธิเป็นประธาน ข้อบังคับจะเปลี่ยนแปลงขัดแย้งกับหนังสือบริคณห์สนธิไม่ได้ เมื่อตั้งบริษัทแล้วจะตั้งข้อบังคับใหม่หรือเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงจะทำได้ **ต่อเมื่อมีมติพิเศษ โดยที่ประชุมใหญ่** การทำผิดข้อบังคับที่ประชุมใหญ่อาจให้สัตยาบันหรือไม่ก็ได้ เว้นแต่จะเป็นข้อบังคับที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

กฎหมายห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับหรือข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิ เว้นแต่จะได้มีการลงมติพิเศษ เมื่อได้มีการลงมติพิเศษให้ตั้งข้อบังคับขึ้นใหม่ ข้อบังคับนั้นจะต้องนำไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันลงมติพิเศษนั้น และจะต้องมอบข้อบังคับใหม่ซึ่งตีพิมพ์ไว้ ณ หอทะเบียนอย่างละเอียดฉบับในเวลาที่ยจดทะเบียน (มาตรา 1145, 1146 และ 1147)

ทุนของบริษัท ถ้าหุ้นทั้งหลายยังมีได้ชำระเงินเต็มจำนวน มาตรา 1149 บังคับว่าจะต้องแจ้งในหนังสือต่าง ๆ ของบริษัทให้ชัดเจนว่าจำนวนเงินต้นทุนได้ชำระแล้วก็ส่วน ความประสงค์ของมาตรานี้ก็เพื่อให้ประชาชนได้ทราบว่ามีบริษัทนี้ได้มีเงินทุนที่ใช้ประจำอยู่มีจำนวน

เท่าใด และที่สามารถจะเรียกต่อไปได้อีกเท่าใดหรือไม่ถ้าบริษัทเรียกให้ผู้ถือหุ้นชำระเงินเพียง ร้อยละยี่สิบห้า แต่ปล่อยให้โฆษณว่าบริษัทมีต้นทุนเท่าจำนวนเงินทุนที่ได้จดทะเบียนไว้แล้ว ก็เป็นการโฆษณาหลอกลวงประชาชน เพราะต้นทุนมีอยู่จริงเพียงร้อยละยี่สิบห้าเท่านั้น กฎหมายจึงบังคับให้บริษัทแจ้งให้นายทะเบียนจดลงไว้ในทะเบียน

หุ้นของบริษัท

ทุนของบริษัทต้องแบ่งเป็นหุ้น ซึ่งอาจเป็นหุ้นสามัญและหุ้นบุริมสิทธิ มูลค่าของหุ้น ๆ หนึ่งต้องไม่ต่ำกว่า 5 บาท และหุ้นนั้นจะแบ่งแยกไม่ได้ ถ้าสองคนถือหุ้นหุ้นหนึ่ง คนหนึ่งคนใดเท่านั้นเป็นผู้ใช้สิทธิในฐานะผู้ถือหุ้น แต่ทั้งสองคนต้องร่วมกันรับผิดชอบในการส่งใช้มูลค่าของหุ้น และการใช้มูลค่าของหุ้น จะหักหนี้กับบริษัทไม่ได้ คือต่างคนต่างต้องใช้หนี้ต่อกัน จะหักกันไม่ได้

การเรียกเงินค่าหุ้น กฎหมายบัญญัติบังคับไว้ว่า การเรียกเงินค่าหุ้นครั้งแรกต้องไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้า ส่วนเงินค่าหุ้นที่เหลือนั้น กฎหมายบัญญัติว่ากรรมการจะเรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งใช้เมื่อใดก็ได้ เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่จะวินิจฉัยเป็นอย่างอื่น (มาตรา 1120) คือถ้าบริษัทต้องการเงินใช้ชั่วคราวก็มักจะใช้วิธีกู้ยืมโดยมีหลักประกันจากบุคคลภายนอกหรือธนาคาร แทนที่จะเรียกเงินค่าหุ้น แต่ถ้าจะเรียกเงินค่าหุ้น มาตรา 1121 บังคับว่า ให้ส่งคำบอกกล่าวล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 21 วันด้วยจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ และผู้ถือหุ้นทุกคนจะต้องใช้เงินตามจำนวนที่เรียกนั้นสุดแต่กรรมการจะได้กำหนดให้ส่งไปยังผู้ใด ณ ที่ใดและเวลาใด ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดไม่ส่งใช้เงินค่าหุ้นตามเรียกในวันกำหนด ผู้นั้นจำต้องเสียดอกเบี้ย นับแต่วันที่กำหนดจนถึงวันที่ได้ส่งเงินนั้นเสร็จ เพราะถือว่าผู้ถือหุ้นผู้นั้นผิดนัด แต่กฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องให้ดอกเบี้ยเสมอไป ถ้าที่ประชุมกรรมการกับผู้ถือหุ้นตกลงกันได้ ที่ประชุมกรรมการอาจตกลงไม่เรียกดอกเบี้ยก็ได้ ดอกเบี้ยนั้นถ้ามิได้กำหนดไว้ในหนังสือข้อบังคับของบริษัท ก็ต้องเป็นไปตามกฎหมาย คือร้อยละเจ็ดครึ่งต่อไป (มาตรา 1122)

การรับหุ้น ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดละเลยไม่ส่งใช้เงินค่าหุ้นที่เรียกตามวันกำหนด กรรมการจะส่งคำบอกกล่าวด้วยจดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ ไปยังผู้ถือหุ้นที่ละเลยไม่ส่งใช้เงินค่าหุ้นนั้น ให้ส่งใช้เงินที่เรียกกับดอกเบี้ย โดยกำหนดเวลาไปพอสมควร แต่ไม่จำเป็นต้องถึง 21 วัน เพื่อให้ใช้เงินที่เรียกกับดอกเบี้ย และบอกไปด้วยว่าให้ส่งใช้ ณ ที่ใด และจะแจ้งไปด้วยก็ได้ว่า ถ้าไม่ใช้เงินตามเรียก หุ้นนั้นอาจจะถูกริบ (มาตรา 1123) และเมื่อบอกกล่าวว่าจะริบหุ้นแล้ว กรรมการจะริบหุ้นนั้นเมื่อใดก็ได้ (มาตรา 1124) การส่งคำบอกกล่าวนี้เป็นอำนาจ

ของกรรมการ การรับหุ้นของผู้ถือหุ้นนั้นมักจะทำได้โดยชอบเขตจำกัด และจะทำก็แต่เฉพาะ
ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นละเลยไม่ส่งใช้เงินเท่านั้น ถ้าเพียงแต่ขอผิดผ่อน และได้ให้ประกันเป็นที่พอ
ใจแล้ว มักจะไม่มีการรับหุ้น

ขั้นตอนในการรับหุ้น การรับหุ้นจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอน ตั้งแต่มาตรา 1120 ถึง
มาตรา 1123 ถ้าตอนใดปฏิบัติไม่ครบถ้วนอำนาจการรับหุ้นนั้นก็ย่อมไม่เกิดขึ้น ขั้นตอน
ต่าง ๆ มีดังนี้

1. ได้มีมติของกรรมการที่จะเรียกเงินค่าหุ้น โดยชอบตามมาตรา 1120

2. ได้ส่งคำบอกกล่าวล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 21 วันด้วยจดหมายลงทะเบียน กำหนดวัน
เวลาสถานที่ให้ส่งเงินถูกต้องตามมาตรา 1121

3. ถ้าผู้ถือหุ้นละเลยไม่ส่งใช้เงินที่เรียก กรรมการได้ส่งคำบอกกล่าวลงทะเบียน
เรียกค่าหุ้นและดอกเบี้ยเป็นครั้งที่สอง โดยให้เวลาไปพอสมควร ระบุให้ส่งใช้ ณ สถานที่ใด
โดยถูกต้อง และระบุในคำบอกกล่าวไว้ว่า ถ้าไม่ใช้ตามเวลา ณ สถานที่นั้นแล้ว หุ้นนั้นจะถูกรับ

ถ้าเงินค่าหุ้นและดอกเบี้ยเป็นจำนวนมากมาย และผู้ถือหุ้นได้ชำระเงินเป็นบาง
ส่วน ผู้ถือหุ้นมักผิดผ่อน แต่เมื่อผิดผ่อนต่อไปไม่ได้ จนเกิดอำนาจรับหุ้นขึ้น บริษัทก็จะใช้
เงินค่าหุ้นที่ส่งมาแล้วนั้นหักใช้ค่าดอกเบี้ยและเงินค่าหุ้นที่เรียกและยังค้างแต่ละหุ้นเท่าที่พอ
จะชำระได้ ส่วนหุ้นที่ไม่มีเงินพอจะชำระก็จะริบเอาไปขายทอดตลาด

การรับหุ้นต้องเสนอลงมติในที่ประชุมกรรมการและต้องระบุว่าหุ้นหมายเลขที่ใดที่
กรรมการเสนอให้ริบ และเมื่อกรรมการมีมติให้ริบแล้ว เลขานุการบริษัทมีหน้าที่จะต้องแจ้งการ
รับนั้นไปให้ผู้ถือหุ้นนั้นทราบโดยมิชักช้า และหุ้นที่ริบบริษัทจะต้องเอาออกขายทอดตลาดโดย
มิชักช้า ได้เงินจำนวนเท่าใดให้หักเอาใช้ค่าหุ้นกับดอกเบี้ยที่ค้างชำระ ถ้ายังมีเงินเหลือเท่าใดก็
ต้องส่งคืนให้แก่ผู้ถือหุ้นที่ถูกรับนั้น (มาตรา 1125)

สิทธิของผู้ถือหุ้นซึ่งถูกรับนั้นย่อมไม่เสื่อมเสียไปเพราะวิธีการรับหุ้นหรือขายหุ้น
นั้นไม่ถูกต้องด้วยระเบียบ แต่ต้องไม่ใช่ไม่ถูกกฎหมาย เช่น ริบมาแล้วจับขายกันเองแทนที่
จะขายทอดตลาด ดังนี้ เป็นต้น

ใบหุ้น เป็นใบแสดงสิทธิที่สามารถจะโอนกันได้ กฎหมายบัญญัติให้บริษัททำใบหุ้น
มอบให้แก่ผู้ถือหุ้นทุกคน ใบหุ้นต้องระบุรายการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบังคับไว้ (มาตรา 1128)

การโอนหุ้น โอนได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบริษัท เว้นแต่ถ้าเป็นหุ้นชนิด
ระบุชื่อ จะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอนกับมีพยานรับรองลายมือชื่อ
นั้นอย่างน้อยคนหนึ่ง และต้องแสดงหมายเลขของหุ้นนั้นด้วย มิฉะนั้นการโอนนั้นเป็นโมฆะ

การโอนนี้ต้องไปจดทะเบียนการโอน ทั้งชื่อและสำนักของผู้รับโอนลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นด้วย มิฉะนั้นจะไร้ชั้ยกับบริษัทหรือบุคคลภายนอกไม่ได้ (มาตรา 1129)

การโอนหุ้นนี้ บริษัทมักจะทำข้อบังคับไว้ ข้อบังคับการโอนหุ้นนั้นจะอย่างไรก็ได้ เช่นมีข้อบังคับว่า ผู้ถือหุ้นคนใดที่ยังเป็นหนี้บริษัทอยู่ ไม่มีสิทธิที่จะโอนหุ้นของตนให้แก่ผู้อื่น จนกว่าจะได้ชำระหนี้ให้แก่บริษัทเสร็จสิ้นเสียก่อน หรือบังคับว่า ถ้าจะโอนหุ้นให้แก่ผู้อื่นต้องเสนอขายใบหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นของบริษัทเสียก่อน ถ้าเขาไม่ซื้อแล้ว จึงจะขายให้แก่บุคคลภายนอกได้ ดังนี้ ถ้าการโอนหุ้นผิดต่อข้อบังคับการโอนหุ้นก็ต้องถือว่าการโอนนั้นไม่ชอบ และบุคคลภายนอกจะโต้เถียงก็ไม่ได้ เพราะข้อบังคับนั้นจดทะเบียน ถือว่าบุคคลภายนอกได้รู้แล้ว หุ้นที่ยังค้างชำระค่าหุ้นอยู่ บริษัทจะไม่ยอมรับจดทะเบียนให้โอนก็ได้

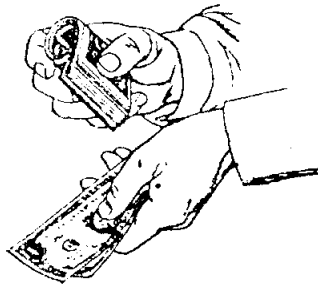
การปิดสมุดทะเบียนพักการโอนหุ้น บริษัทจะปิดสมุดทะเบียนพักการโอนหุ้นในระหว่าง 14 วัน ก่อนการประชุมใหญ่สามัญก็ได้ แต่จะปิดสมุดทะเบียนพักการโอนหุ้นในกรณีอื่นไม่ได้ เมื่อการประชุมใหญ่สิ้นสุดลงแล้ว ก็ต้องเปิดบัญชีจดทะเบียนการโอนหุ้นต่อไป แต่ถ้ามีการโอนหุ้นโดยผลของกฎหมาย เช่น ผู้ถือหุ้นตาย หรือล้มละลาย แม้บริษัทจะปิดสมุดทะเบียนพักการโอนหุ้นแล้ว บริษัทก็ต้องจดทะเบียนให้แก่ผู้รับโอนหุ้นโดยผลของกฎหมายนั้น จะปฏิเสธไม่ยอมจดทะเบียนให้ไม่ได้ อย่างไรก็ดี ถ้ามีเหตุซึ่งผู้มีสิทธิจะได้หุ้นเกิดขึ้น และผู้นั้นได้นำใบหุ้นมาเวนคืน ถ้าหากมี และได้้นำหลักฐานที่เชื่อถือได้มาแสดงแล้ว บริษัทจะไม่ยอมจดทะเบียนผู้ถือหุ้นไม่ได้ ถึงแม้ว่าเงินค่าหุ้นในใบหุ้นนั้นยังค้างอยู่ หรือถึงแม้ว่าบริษัทจะปิดสมุดทะเบียนพักการโอนแล้วก็ตาม (มาตรา 1131, 1132)

แม้จะโอนหุ้นไปแล้ว ผู้โอนยังคงต้องรับผิดชอบในจำนวนเงินที่ยังมิได้ส่งใช้ให้ครบถ้วน แต่ไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้ของบริษัท ซึ่งได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังการโอน เช่น บริษัทมีหนี้ทำให้ต้องเรียกเงินค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบภายหลังการโอน ผู้โอนก็ไม่ต้องรับผิดชอบ และไม่ต้องรับผิดชอบออกส่วนใช้หนี้ เว้นแต่ปรากฏแก่ศาลว่าผู้ที่ยังถือหุ้นอยู่นั้นไม่สามารถออกส่วนใช้หนี้ได้ ความรับผิดชอบดังกล่าวหมดสิ้นไปเมื่อพ้นกำหนด 2 ปี นับแต่จดทะเบียนการโอนลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น (มาตรา 1133)

ใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ซื้อ ใบหุ้นชนิดนี้จะออกได้ก็ต่อเมื่อมีข้อบังคับของบริษัทอนุญาตให้ออกได้และออกได้แต่เฉพาะหุ้นที่ได้ใช้เต็มค่าแล้วเท่านั้น ผู้ทรงใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ ไม่ต้องรับผิดชอบต่อบริษัท เพราะใช้เงินค่าหุ้นเต็มค่าแล้ว คงมีแต่สิทธิจะได้รับเงินปันผล และสิทธิในการที่จะควบคุมการงานของบริษัท หุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือสามารถโอนกันได้เพียงด้วยการส่งมอบใบหุ้นให้แก่กัน ไม่ต้องสลักหลังหรือทำเป็นหนังสือและผู้รับโอนเป็นผู้ทรงใบหุ้นในทันทีที่ได้รับมอบใบหุ้น (มาตรา 1134, 1135)

หุ้นบริมสิทธิ จะออกได้ก็ต่อเมื่อได้มีข้อความระบุชัดเจนอยู่ตั้งแต่ก่อนจดทะเบียนบริษัท ในหนังสือชั้ววน เมื่อประชุมตั้งบริษัทก็ต้องวางกำหนดกฎเกณฑ์ของหุ้นบริมสิทธิและสภาพของหุ้นนั้น และถ้าได้ออกหุ้นบริมสิทธิไปแล้ว กฎหมายห้ามมิให้แก้ไขอีก (มาตรา 1142)

เกี่ยวกับการถือหุ้นนั้น กฎหมายห้ามเด็ดขาดมิให้บริษัทจำกัดเป็นเจ้าของถือหุ้นของตนเอง หรือรับจ่านำหุ้นของตนเอง เพราะจะทำให้มีผลเหมือนว่าทุนของบริษัทได้ลดน้อยลง เพราะเอาเงินของบริษัทเองมาซื้อหรือรับจ่านำหุ้นของตนเอง ทำให้หลักประกันต่อบุคคลภายนอกลดน้อยลงไป ทำให้บุคคลภายนอกต้องเสียหาย

วิธีจัดการบริษัท

แม้บริษัทจำกัดจะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย แต่ก็ไม่มีตัวตนจะดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ จึงต้องมีบุคคลที่เข้าดำเนินการแทน บุคคลที่เข้าดำเนินการแทนนี้เรียกว่า กรรมการ ซึ่งมีฐานะเป็นตัวแทนของบริษัท กิจการของบริษัทที่กรรมการได้จัดทำไป ต้องทำตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัท ถ้ากรรมการทำเกินวัตถุประสงค์ก็เท่ากับบริษัทไม่ได้ทำอะไร และสิ่งที่ทำไปเกินขอบอำนาจย่อมไม่ผูกพันบริษัท

การตั้งกรรมการ กฎหมายกำหนดไว้ว่า ขั้นต่ำของกรรมการต้องมีจำนวน 1 คน แต่อย่างสูงไม่ได้กำหนดไว้ ปล่อยให้ให้อยู่ในอำนาจของที่ประชุมใหญ่ กรรมการนั้นที่ประชุมใหญ่เท่านั้นเป็นผู้แต่งตั้งและถอดถอน แต่ถ้ากรรมการตาย ล้มละลาย ไร้ความสามารถ ลาออก หรือโดยเหตุอื่นนอกจากออกตามวาระแล้ว กรรมการจะตั้งกรรมการขึ้นซ่อมแทนกรรมการที่ว่างลงก็ได้ ส่วนกรรมการที่ต้องออกตามวาระจะตั้งกรรมการขึ้นใหม่ ต้องตั้งโดยที่ประชุมใหญ่

คุณสมบัติของกรรมการ โดยปกติมักจะกำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัท ซึ่งโดยมากมักจะกำหนดจำนวนหุ้นที่ผู้จะเป็นกรรมการจะต้องถือโดยตนเอง จำนวนมากน้อยแล้วแต่กรณีและความสำคัญ กฎหมายบังคับไว้ว่า ผู้ถือหุ้นที่เป็นกรรมการจะต้องถือหุ้นชนิดระบุชื่อ

การออกของกรรมการ กรรมการจะต้องออกจากตำแหน่งใน 4 กรณี ดังต่อไปนี้

1. ออกตามวาระ
2. ออกตามกฎหมาย
3. ออกโดยถูกถอดถอนโดยที่ประชุมใหญ่
4. ออกโดยกรรมการลาออก

การออกตามวาระ กฎหมายบังคับให้ออกทุกครั้งที่มีการประชุมสามัญ ครั้งแรกภายใน 6 เดือน นับแต่บริษัทได้จดทะเบียนแล้ว จำนวนหนึ่ง กับเมื่อมีการประชุมสามัญครั้งแรกในทุก ๆ ปีต่อไป อีกจำนวนหนึ่งกรรมการจะต้องออกตามวาระเฉพาะเมื่อมีการประชุมใหญ่ครั้งแรกของทุกปีเท่านั้น กรรมการที่ออกตามวาระย่อมจะอยู่ในตำแหน่งครบ 3 ปีเสมอ

กรรมการที่จะต้องออกถือหนึ่งในสามเสมอไป (มาตรา 1152)

ถ้าในระหว่างปีที่ประชุมใหญ่ได้ตั้งกรรมการขึ้นใหม่ กรรมการผู้ซึ่งได้ถูกตั้งใหม่นั้นยังไม่อยู่ในวาระที่จะต้องออก จนกว่าจะถึงระยะกำหนดการประชุมครั้งแรกของปี

กรรมการที่จะต้องออกจากตำแหน่งในปีแรกและปีที่สองภายหลังจดทะเบียนบริษัท ถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นวิธีอื่น ให้จับสลากกัน ส่วนปีหลัง ๆ ต่อไป ให้กรรมการคนที่ได้อยู่ในตำแหน่งนานที่สุดเป็นผู้ต้องออก

กรรมการคนที่ออกไปนั้นจะเลือกเข้ารับตำแหน่งอีกก็ได้ (มาตรา 1153)

การออกตามกฎหมายนั้น คือ ถ้ากรรมการคนใดล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ ต้องขาดจากตำแหน่ง

กรรมการว่างลง ถ้าตำแหน่งในสภากรรมการว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากออกตามวาระ กรรมการจะเลือกผู้อื่นตั้งขึ้นใหม่ให้เต็มที่ว่างก็ได้ แต่ผู้ที่เป็นกรรมการใหม่อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่กรรมการผู้ที่ออกไปนั้นชอบที่จะอยู่ได้ การตั้งกรรมการขึ้นใหม่ต้องนำไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ตั้ง

อำนาจของกรรมการ โดยปกติมักจะระบุไว้ในข้อบังคับของบริษัท ถ้าไม่ระบุไว้กฎหมายให้กรรมการบริษัทมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา 1159 ถึง 1164

กรรมการไม่จำเป็นต้องมีอยู่เต็มตามข้อบังคับ แม้จะลดน้อยลงเพราะตาย หรือลาออก กรรมการที่มีตัวอยู่ก็มีอำนาจทำการได้เต็มที่ตามกรอบอำนาจ กรรมการจะขาดอำนาจทำ

กิจการของบริษัทก็ต่อเมื่อ จำนวนของกรรมการลดน้อยลงจนถึงไม่พอที่จะเป็นองค์ประชุม กรรมการที่เหลือจะทำกิจการของบริษัทไม่ได้ เว้นแต่ในกิจการ 2 อย่าง คือ 1. จัดการในเรื่องที่จะเพิ่มกรรมการขึ้นให้ครบจำนวน และ 2. นัดเรียกประชุมใหญ่ของบริษัท (มาตรา 1159)

องค์ประชุมกรรมการ กรรมการจะวางกำหนดจำนวนกรรมการเข้าประชุมก็คน เป็นองค์ประชุมทำกิจการก็ได้ ถ้ามิได้กำหนด เมื่อจำนวนกรรมการเกินกว่าสามคน กฎหมาย บังคับว่าต้องมีกรรมการเข้าประชุมสามคน จึงจะเป็นองค์ประชุม (มาตรา 1161)

กรรมการต้องมาประชุมด้วยตนเอง จะมอบให้ผู้ใดมาประชุมแทนไม่ได้

กรรมการคนใดคนหนึ่งจะนัดเรียกให้ประชุมกรรมการเมื่อใดก็ได้

การลงคะแนนเสียงในที่ประชุมกรรมการ ข้อปรึกษาซึ่งเกิดเป็นปัญหาในที่ประชุม กรรมการนั้น ให้ชี้ขาดโดยเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันผู้เป็นประธานมีอำนาจออก เสียงชี้ขาด

กรรมการจะเลือกกรรมการคนหนึ่งขึ้นเป็นประธานในที่ประชุมและกำหนดเวลาให้อยู่ในตำแหน่งนานเท่าใดก็ได้ แต่ถ้าไม่ได้เลือกไว้ หรือเลือกไว้แต่ประธานไม่มาประชุม กรรมการที่มาประชุมจะเลือกกันขึ้นเป็นประธานในการประชุมนั้นก็ได้ (มาตรา 1163)

กรรมการมอบอำนาจให้ผู้จัดการหรืออนุกรรมการ กรรมการคนหนึ่งคนใดหรือทั้งหมดจะมอบอำนาจที่ได้รับมาให้แก่ผู้จัดการหรืออนุกรรมการซึ่งตั้งขึ้นจากผู้ที่ เป็นกรรมการ เพื่อใช้อำนาจในการจัดการงานของบริษัทนั้นแทนตนได้ ในการใช้อำนาจผู้จัดการหรืออนุกรรมการจะต้องทำตามคำสั่งหรือข้อบังคับซึ่งกรรมการทั้งหลายได้กำหนดให้ และรับผิดชอบโดยตรงต่อผู้ที่มอบหมาย (มาตรา 1164)

ข้อปรึกษาซึ่งเกิดในที่ประชุมอนุกรรมการ ซึ่งได้รับมอบอำนาจ ถ้ามิได้กำหนดไว้ เป็นอย่างอื่นให้ชี้ขาดโดยเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ผู้เป็นประธานเป็นผู้ชี้ขาด

ข้อบกพร่องของกรรมการ แม้กรรมการที่ได้รับแต่งตั้งมีข้อบกพร่องไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือขาดองค์คุณบางประการ กิจการที่กรรมการคนนั้นได้ทำไปแล้ว ถือว่าสมบูรณ์ เสมือนว่ากรรมการได้รับแต่งตั้งโดยถูกต้องและสมบูรณ์ด้วยองค์คุณ (มาตรา 1166) ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะบุคคลที่มาเกี่ยวข้องกับบริษัทมิได้รู้เห็นด้วยกับการตั้งกรรมการ มิฉะนั้นบริษัทอาจอ้างเหตุดังกล่าวเพื่อเอาเปรียบบุคคลภายนอกได้

ความเกี่ยวพันกันในระหว่างกรรมการกับบริษัทและบุคคลภายนอก มาตรา 1167 ให้บังคับตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน เฉพาะ

เท่าที่ไม่ขัดต่อสภาพและความเป็นจริงของการเป็นตัวแทน

หน้าที่และความรับผิดชอบของกรรมการ กรรมการจะต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษในการจัดการงานของบริษัทยิ่งกว่าวิญญูชนธรรมดา และยิ่งกว่างานของตนเอง เพราะจะต้องเอามาตรฐานของการเอาใจใส่ นั้นให้ได้เท่ากับ ความเอื้อเฟื้อสอดส่องของบุคคลค้าขายผู้ประกอบด้วย ความระมัดระวัง ถ้ากรรมการมิได้ใช้ความเอื้อเฟื้อสอดส่องถึงมาตรฐานดังกล่าว เมื่อเกิดความเสียหาย กรรมการผู้นั้นย่อมรับผิดชอบต่อบริษัท ความรับผิดชอบของกรรมการมี 2 อย่าง คือ 1. ต้องรับผิดชอบโดยเฉพาะตัวกรรมการผู้ปฏิบัติการณ์ผิดหน้าที่ ทำให้เกิดความเสียหายแก่บริษัท 2. กรรมการจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน แม้ในการปฏิบัติงานของกรรมการคนหนึ่ง กรรมการอีกคนหนึ่งจะมีได้รู้เห็นด้วย

กฎหมายห้ามมิให้กรรมการประกอบการค้าขายใด ๆ อันมีสภาพเป็นอย่างเดียวและเป็นการแข่งขันกับการค้าขายของบริษัท แต่ไม่ได้ห้ามผู้ถือหุ้น และยังห้ามมิให้กรรมการหรือบุคคลซึ่งเป็นผู้แทนกรรมการเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างค้าขายอื่น ซึ่งประกอบกิจการมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และแข่งขันกับกิจการของบริษัทโดยมิได้รับความยินยอมจากที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นอีกด้วย (มาตรา 1168)

การที่กรรมการทำความเสียหายให้แก่บริษัท โดยมิได้ใช้ความระมัดระวังเอื้อเฟื้อสอดส่องอย่างบุคคลค้าขายผู้ประกอบด้วย ความระมัดระวังหรือกระทำโดยทุจริตกรรมการจะต้องรับผิดชอบ กฎหมายบัญญัติให้ผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งยกคดีขึ้นว่ากล่าวได้ ในกรณีที่บริษัทไม่ยอมฟ้องร้อง แต่ผู้ถือหุ้นเมื่อได้รับผลประโยชน์จากการฟ้องร้องนั้นแล้ว จะต้องนำผลประโยชน์ดังกล่าวส่งแก่บริษัท นอกจากผู้ถือหุ้นแล้ว เจ้าหนี้จะใช้สิทธิบังคับให้กรรมการใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บริษัทได้ แต่เรียกได้เท่าที่ตนยังมีสิทธิเรียกร้องแก่บริษัทเท่านั้น ไม่เหมือนกับผู้ถือหุ้น ซึ่งเรียกได้ทั้งหมด เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อตนเอง จึงเรียกได้เพียงเท่าที่ตนเป็นเจ้าของอยู่

กิจการซึ่งกรรมการได้ทำไปแล้ว ความเสียหายจะได้ปรากฏขึ้นแก่บริษัทแล้วหรือไม่ ถ้ากรรมการได้เสนอที่ประชุมใหญ่ และที่ประชุมใหญ่อนุมัติแล้ว กรรมการคนนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าที่ประชุมใหญ่มิได้อนุมัติ กรรมการผู้นั้นต้องรับผิดชอบอยู่ตลอด ทั้งต่อบริษัทและผู้ถือหุ้นทั้งหมด แม้ว่าผู้ถือหุ้นคนหนึ่งคนใดจะได้ยกมือให้อนุมัติในที่ประชุมใหญ่และตนแพะแค้นเสี่ยงก็ตาม

การฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนจากกรรมการ ผู้ถือหุ้นจะต้องฟ้องภายใน 6 เดือน นับแต่วันประชุมใหญ่

การประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น

กฎหมายบังคับให้มีการประชุมผู้ถือหุ้นทั่วไป เป็นการประชุมใหญ่ครั้งแรกภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ได้จดทะเบียนบริษัท บริษัทจะทำข้อบังคับยึดเวลาประชุมใหญ่เกินกว่า 6 เดือนไม่ได้ แต่บริษัทอาจทำข้อบังคับให้มีการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นปีละ 2 ครั้งหรือกว่านั้นก็ได้ กรรมการจะเรียกประชุมวิสามัญเมื่อใดก็ได้ถ้ากรรมการเห็นสมควร แต่กรรมการจะต้องเรียกประชุมเสมอและทันที เมื่อบริษัทขาดทุนลงถึงกึ่งจำนวนต้นทุน

การประชุมวิสามัญนั้น กรรมการอาจเรียกได้ตามมาตรา 1172 และผู้ถือหุ้นมีจำนวนรวมกันไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้น เข้าชื่อร้องขอให้เรียกประชุมตามมาตรา 1173 แต่ผู้ถือหุ้นคนเดียวไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ก็มีสิทธิทำหนังสือร้องขอต่อกรรมการให้เรียกประชุมได้

คำบอกกล่าวเรียกประชุมใหญ่ ทุกคราวต้องลงพิมพ์โฆษณาอย่างน้อยสองคราว ในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ฉบับหนึ่ง ก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่า 7 วัน หรือส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนไปยังผู้ถือหุ้นทุกคนที่มีชื่อในทะเบียนบริษัท ไม่น้อยกว่า 7 วัน ในคำบอกกล่าวนั้นให้ระบุสถานที่ วัน เวลา และสภาพแห่งกิจการที่จะได้ประชุมปรึกษากัน (มาตรา 1175)

สิทธิของผู้ถือหุ้นในการประชุมใหญ่ ผู้ถือหุ้นทุกคนมีสิทธิเข้าประชุมในที่ประชุมเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมชนิดใด คราวใด แต่อาจไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียง

วิธีการประชุมใหญ่ จะต้องมิให้ผู้ถือหุ้นมาเข้าประชุมรวมกันแทนหุ้นได้ถึงจำนวนหนึ่งในสี่แห่งทุนของบริษัทเป็นอย่างน้อย จึงจะประชุมปรึกษากิจการกันได้แต่ถ้ามีข้อบังคับของบริษัทกำหนดวิธีการประชุมไว้บริษัทมีสิทธิที่จะกำหนดเอาอย่างไรก็ได้ มาตรา 1179 บัญญัติว่า การประชุมใหญ่ ถ้านัดเวลาใด เมื่อล่วงเวลาไปแล้วชั่วโมงหนึ่ง จำนวนหุ้นยังไม่ครบถ้วนเป็นองค์ประชุม ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นร้องขอให้เลิกประชุมถ้าไม่ใช่เรียกนัดเพราะผู้ถือหุ้นร้องขอให้เรียกนัดอีกคราวหนึ่งภายในสิบสี่วัน และการประชุมใหญ่ครั้งหลังนี้ ไม่บังคับว่าต้องมาครบองค์ประชุม

ในการประชุมใหญ่กฎหมายให้ประธานสภากรรมการนั่งเป็นประธาน ถ้าไม่มีประธานสภากรรมการ หรือมีแต่ไม่มาประชุมจนเวลาล่วงแล้วไป 15 นาที ให้ผู้ถือหุ้นซึ่งอยู่ในที่ประชมนั้นเลือกผู้ถือหุ้นคนหนึ่งซึ่งมาประชมนั่งเป็นประธาน ถ้าประธานที่ตั้งไว้มาภายหลัง ไม่มีสิทธินั่งเป็นประธาน แต่ถ้ามาในขณะที่กำลังเลือกกันอยู่ ก็นั่งเป็นประธานได้ (มาตรา 1180)

ผู้นั่งเป็นประธานจะเลื่อนการประชุมใหญ่ไปเวลาอื่นโดยความยินยอมของที่ประชุมก็ได้ แต่ที่ประชุมซึ่งเลื่อนมานั้นต้องปรึกษาแต่เฉพาะกิจการซึ่งค้างมาจากวันประชุมก่อน

จะมีกิจการใหม่มาประชุมไม่ได้ เว้นแต่จะได้บอกกล่าวระเบียบวาระ มีสภาพของกิจการใหม่ส่งไปให้ผู้ถือหุ้นทั้งมวลทราบก่อนเจ็ดวัน (มาตรา 1181)

ผู้ถือหุ้นอาจไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมใน 4 กรณี ดังต่อไปนี้

1. บริษัทอาจวางข้อบังคับจำกัดว่า ต่อเมื่อผู้ถือหุ้นมีหุ้นเป็นจำนวนเท่าใดขึ้นไปจึงให้ออกเสียงได้ แต่ผู้ถือหุ้นที่มีจำนวนหุ้นไม่ถึงก็อาจรวมกันเข้าให้ได้จำนวนหุ้นดังกล่าว แล้วตั้งคนใดคนหนึ่งในพวกของตนเป็นผู้ออกเสียงแทนก็ได้
2. ผู้ถือหุ้นที่ยังมิได้ชำระเงินค่าหุ้นซึ่งบริษัทได้เรียกเอาแต่ต้นให้เสร็จสิ้น ผู้ถือหุ้นนั้นไม่มีสิทธิออกเสียง
3. ผู้ถือหุ้นที่มีส่วนได้เสียเป็นพิเศษในข้ออันใดที่ที่ประชุมจะลงมติ กฎหมายห้ามมิให้ผู้นั้นออกเสียงลงคะแนนด้วย ในข้อที่ตนมีส่วนได้เสียนั้น
4. ผู้ทรงใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ จะออกเสียงลงคะแนนได้ก็ต่อเมื่อได้นำใบหุ้นของตนมาวางไว้แก่บริษัทก่อนประชุม ถ้าไม่วางไว้ก่อนก็ขาดสิทธิ

การมอบฉันทะให้ผู้อื่นออกเสียงแทน ต้องมอบฉันทะเป็นหนังสือ การมอบฉันทะอาจถอนได้ก่อนเวลาประชุมหรือในขณะประชุม การตายของผู้มอบฉันทะถือเป็นการเพิกถอนการมอบอำนาจ

หนังสือมอบฉันทะจะต้องลงวันที่และลายมือชื่อผู้ถือหุ้น และมีรายการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ (มาตรา 1188) และจะต้องนำไปวางต่อประธาน แต่เมื่อเริ่มหรือก่อนเริ่มประชุมในครั้งนั้นๆ ผู้รับฉันทะจึงจะออกเสียงได้ หนังสือมอบฉันทะจะต้องมีชื่อผู้รับมอบฉันทะปรากฏอยู่ด้วย ก่อนที่จะนำไปวางต่อประธาน

วิธีลงคะแนนเสียง ถ้าลงโดยวิธีชুমือ ให้นับผู้ถือหุ้นทุกคนที่มาประชุมเอง หรือมอบฉันทะให้ผู้อื่นมา มีเสียงเป็นหนึ่งคะแนน แต่ถ้าลงคะแนนลับให้นับคะแนนเสียงหนึ่งต่อหุ้นหนึ่ง แต่บริษัทมักจะทำข้อบังคับในการลงคะแนนเสียงไว้เป็นอย่างอื่น ในการประชุมใหญ่ ข้อมติที่เสนอให้ลงคะแนน กฎหมายบังคับให้ตัดสินด้วยการชুমือ เว้นแต่ก่อนเวลาชুমือหรือในเวลาที่จะชুমือ ได้มีผู้ถือหุ้นอย่างน้อยสองคนร้องขอให้ลงคะแนนลับ การลงคะแนนลับจะทำด้วยวิธีใดก็ได้ แล้วแต่ประธานที่ประชุมจะสั่ง ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ประธานที่ประชุมมีคะแนนเสียงอีกคะแนนหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

การประชุมใหญ่มีมติอยู่ 2 ชนิด คือมติสามัญ กับมติพิเศษ เมื่อมีการประชุมกิจการอันใด ถ้ากฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษว่าจะต้องมีมติพิเศษแล้ว การประชุมและลงมติ นั้นจะต้องมีมติสามัญเสมอไปในกรณีที่จำเป็นจะต้องมีมติพิเศษของที่ประชุมใหญ่ ในหนังสือ

บอกกล่าวนัดประชุมใหญ่ครั้งแรก บริษัทจะต้องมีข้อความที่จะนำเสนอให้ลงมติแน่นชัดแจ้ง
เพื่อผู้ถือหุ้นได้ทราบถึงข้อที่เสนอนั้นโดยถี่ถ้วน

มติพิเศษ ต้องเป็นมติ 2 ครั้ง ยืนยันมติเดิมในการประชุมครั้งแรก ในการลงมติจะต้องได้คะแนนเสียงไม่ต่ำกว่าสามในสี่ของจำนวนเสียงทั้งหมดที่เข้ามาประชุมและมีสิทธิออกเสียง หลังจากนั้นต้องมีการประชุมใหญ่อีกครั้งหนึ่ง ห่างกันไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน และไม่มากกว่าหกสัปดาห์ภายหลังจากการประชุมครั้งแรกจะต้องบอกกล่าวเรียกประชุมครั้งหลังนี้ไม่น้อยกว่า 8 วัน และต้องแจ้งข้อความอันที่ประชุมครั้งแรกมีมตินั้นจนเต็มจำนวน ในการประชุมครั้งที่สองนี้ ต้องเป็นการลงมติขึ้นตามมติประชุมครั้งแรกโดยไม่มีการแก้ไขด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสาม (มาตรา 1194)

ศาลอาจเพิกถอนมติของที่ประชุมใหญ่ ที่ได้นัดเรียกหรือประชุมกันหรือลงมติฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายหรือข้อบังคับของบริษัท ถ้ากรรมการหรือผู้ถือหุ้นร้องขอภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันลงมติ

กรณีที่จะต้องมัติพิเศษมีอยู่ 6 กรณีด้วยกัน

1. ตั้งข้อบังคับใหม่ เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมข้อบังคับหรือข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิ
2. เพิ่มทุนโดยออกหุ้นใหม่
3. การออกหุ้นใหม่ให้เสมือนหนึ่งว่าได้ใช้เงินเต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วน นอกจากให้ใช้เป็นตัวเงิน
4. การลดทุนของบริษัทด้วยลดมูลค่าแต่ละหุ้นให้ต่ำลง หรือลดจำนวนหุ้นให้น้อยลง

5. การเลิกบริษัท

6. การควบบริษัทเข้ากัน

เดิมมีการออกหุ้นกู้ได้ การออกหุ้นกู้ก็ต้องทำด้วยมติพิเศษ

บัญชีงบดุล กฎหมายบังคับให้ทำครั้งหนึ่งในรอบสิบสองเดือน บัญชีจะต้องมีรายการย่อแสดงจำนวนสินทรัพย์ หนี้สิน บัญชีกำไรและขาดทุนด้วย บัญชีงบดุลจะต้องมีผู้สอบบัญชีคนหนึ่งหรือหลายคน ตรวจสอบแล้วนำเสนอที่ประชุมใหญ่เพื่ออนุมัติ โดยจะต้องส่งสำเนาบัญชีไปยังผู้ถือหุ้นก่อนประชุมใหญ่ 3 วัน และปิดสำเนาไว้ในสำนักงาน เพื่อให้ผู้ถือหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือได้ตรวจดู

เมื่อเสนองบดุล กรรมการต้องเสนอรายงานต่อที่ประชุมใหญ่แสดงให้เห็นว่าภายในรอบปีที่ผ่านมาการทำงานของบริษัทได้ทำไปอย่างไร

เงินปันผล และ เงินสำรอง การจ่ายเงินปันผล จะต้อง 1. จ่ายจากกำไรแท้ 2. ต้องได้มีการประกาศอนุญาตโดยที่ประชุมใหญ่ แต่เงินปันผลระหว่างกาลกรรมการจ่ายได้ ถ้าปรากฏว่าบริษัทมีกำไร 3. ต้องจัดสรรเงินไว้เป็นทุนสำรอง 1 ใน 20 ส่วนของกำไร แต่ถ้าได้ออกหุ้นสูงกว่ามูลค่าที่ปรากฏในใบหุ้น เงินส่วนที่ล้าค่าต้องนำมาสมทบเข้าในทุนสำรอง ถ้าเงินที่ได้ชำระค่าหุ้นมีมากถึง 1 ใน 10 ของจำนวนเงินทุนของบริษัทแล้วก็ไม่จำเป็นต้องสรรเงินกำไรมาเป็นทุนสำรองอีก 4. การจ่ายเงินปันผลต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของบริษัท 5. เงินปันผลจะต้องจ่ายเป็นเงินสดเสมอ

เงินปันผลที่จ่ายฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ถือไม่ได้ว่าเป็นเงินปันผล บริษัทอาจเรียกคืนได้

การกิดเงินปันผล ต้องคิดตามส่วนจำนวนผู้ถือหุ้นซึ่งได้ส่งเงินแล้วในหุ้นหนึ่ง ๆ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในหุ้นบุริมสิทธิ

ถ้าบริษัทขาดทุนมามาก แต่ปีหนึ่งมีกำไรต้องการจะแจกเงินปันผล บริษัทจะต้องประชุมใหญ่ขอมติพิเศษลดทุนเสียคราวหนึ่ง เพื่อทำให้เงินที่มีกำไรในปีทำเป็นเงินปันผลแบ่งกันได้ แต่จะลดทุนเกินกว่า 1 ใน 4 ของทุนทั้งหมดไม่ได้ และจะต้องหักเป็นทุนสำรองเสีย 1 ใน 10 ของกำไรที่เหลือจึงจะประชุมใหญ่ประกาศเป็นเงินปันผลได้

สมุดและบัญชี ของบริษัทต้องทำให้ถูกต้องครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดและตามพระราชบัญญัติการบัญชี

การสอบบัญชี กฎหมายบังคับให้มีผู้สอบบัญชี ผู้สอบบัญชีจะเป็นผู้ถือหุ้นก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในการทำงานที่บริษัททำ กรรมการ ตัวแทน ลูกจ้างของบริษัทจะเอา

มาเป็นผู้สอบบัญชีของบริษัทไม่ได้ สันจ้างของผู้สอบบัญชี ที่ประชุมใหญ่เป็นผู้กำหนด ถ้าไม่ได้ตั้งผู้สอบบัญชีไว้ ผู้ถือหุ้นไม่น้อยกว่า 5 คนร้องขอให้ศาลตั้งและกำหนดสันจ้างให้ด้วย ผู้สอบบัญชีมีอำนาจตรวจสอบสมุดบัญชี และใ้ตามสอบสวนกรรมการหรือตัวแทน ลูกจ้างของบริษัทได้ และมีหน้าที่ทำรายงานว่าด้วยบุคคลและบัญชียื่นต่อที่ประชุมใหญ่ และรายงานความเห็นของตนเกี่ยวกับบุคคล (มาตรา 1208 - 1214)

การตรวจการงานของบริษัท เป็นการตรวจบรรดากิจการงานทั้งหมดรวมทั้งหลักฐานการบัญชีต่าง ๆ ของบริษัท โดยเจ้าพนักงานของรัฐ เพื่อให้รู้ถึงการปฏิบัติงานของกรรมการ ลูกจ้าง ตัวแทนของบริษัท และกิจการอื่น ซึ่งผู้เกี่ยวข้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับบริษัทว่า ได้ปฏิบัติไปโดยถูกต้องตามหนังสือบริคณห์สนธิ ข้อบังคับ และกฎหมายที่ว่าด้วยการนี้หรือไม่

ผู้ตรวจ รัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งเอง เมื่อเห็นสมควร หรือเมื่อผู้ถือหุ้นรวมกันมีจำนวน 1 ใน 5 ร้องขอ ผู้ตรวจมีอำนาจสั่งให้กรรมการ ลูกจ้างหรือตัวแทนของบริษัทส่งสมุดเอกสารทั้งปวงให้แก่ผู้ตรวจ และจะให้บุคคลเหล่านั้นสาบานตัว แล้วให้ถ้อยคำในเรื่องอันเกี่ยวเนื่องด้วยการงานของบริษัทก็ได้ ผู้ตรวจจะต้องทำรายงานยื่นต่อรัฐมนตรี และรัฐมนตรีจะส่งสำเนารายงานนั้นไปยังสำนักงานบริษัทและผู้ถือหุ้นผู้ร้องขอให้ตรวจ ค่าใช้จ่ายในการตรวจ ผู้ขอให้ตรวจต้องใช้จ่ายทั้งสิ้น เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่ของบริษัทจะยินยอมจ่ายจากสินทรัพย์ของบริษัท

การเพิ่มทุน บริษัทจำกัดอาจเพิ่มทุนของบริษัทด้วยการออกหุ้นใหม่ โดยมติพิเศษของประชุมผู้ถือหุ้น และมติพิเศษนั้นจะให้ออกหุ้นใหม่ให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้วด้วยอย่างอื่นนอกจากให้ใช้เป็นตัวเงินได้ หุ้นที่จะออกใหม่นี้ต้องเสนอให้แก่บรรดาผู้ถือหุ้นทั้งหลายตามส่วนจำนวนหุ้นที่เขาถืออยู่ ในคำเสนอต้องระบุจำนวนหุ้นที่จะซื้อได้ และกำหนดวันเวลาให้มีคำสนอง ถ้าพ้นไปแล้วไม่มีคำสนอง หรือผู้ถือหุ้นไม่รับซื้อ กรรมการก็รับซื้อหุ้นนั้นไว้เสียเองได้ (มาตรา 1222)

การลดทุน คือลดมูลค่าแต่ละหุ้นให้ต่ำลง หรือลดจำนวนหุ้นให้น้อยลง โดยมติพิเศษของประชุมผู้ถือหุ้น แต่จะลดทุนของบริษัทให้ต่ำกว่าจำนวน 1 ใน 4 ของทุนทั้งหมดไม่ได้ เมื่อจะลดทุนต้องโฆษณาความประสงค์นั้นในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่เจ็ดครั้งเป็นอย่างน้อย และต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังเจ้าหนี้ของบริษัท และขอให้เจ้าหนี้นี้ผู้มีข้อคัดค้านส่งคำคัดค้านไปภายในสามเดือนนับแต่วันที่บอกกล่าว ถ้าไม่มีใครคัดค้านภายในกำหนดเวลาถือว่าไม่มีคัดค้าน ถ้ามีเจ้าหนี้คัดค้านจะลดทุนไม่ได้ จนกว่าบริษัทจะได้ใช้หนี้หรือให้ประกันเพื่อหนี้รายนั้น ถ้าเจ้าหนี้คนใดไม่คัดค้านเพราะไม่ทราบ และมีได้เป็นความผิดของเจ้าหนี้นั้น

เอง ผู้ถือหุ้นที่ได้รับเงินคืนไปตามส่วนที่ลดหุ้นลงนั้นยังต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ นั่น เพียงจำนวนที่ได้รับหุ้นคืน ในเวลาสองปีนับแต่วันที่ได้จดทะเบียนการลดหุ้นนั้น (มาตรา 1225 - 1227) มติพิเศษซึ่งอนุญาตให้เพิ่มทุนหรือลดทุนนั้น ต้องจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ได้ลงมติ

หุ้นกู้ ในสมัยก่อน บริษัทต้องการขยายกิจการหรือต้องการเงินเพื่อดำเนินกิจการ อาจออกหุ้นก็ได้ ในปัจจุบันบริษัทเอกชนจะออกหุ้นกู้ไม่ได้ เว้นแต่บริษัทมหาชนจำกัด

การเลิกบริษัทจำกัด

การเลิกบริษัทจำกัด คือหยุดกิจการ การเลิกบริษัทโดยผลของกฎหมาย มีอยู่ 5 ประการ คือ

1. ข้อบังคับกำหนดกรณีใดกรณีหนึ่งไว้ให้เลิก
2. เมื่อสิ้นกำหนดกาลที่กำหนดไว้
3. เมื่อเสร็จธุรกิจที่ประสงค์
4. เมื่อมีมติพิเศษให้เลิก
5. เมื่อบริษัทล้มละลาย

นอกจากนี้บริษัทยังอาจเลิกได้โดยคำสั่งศาล ในเหตุดังต่อไปนี้

1. ถ้าทำผิดในการยื่นรายงานการประชุม ตั้งบริษัท หรือทำผิดในการประชุม
2. ไม่เริ่มทำการในหนึ่งปีนับแต่วันจดทะเบียน หรือหยุดทำการถึงปีหนึ่งเต็ม
3. บริษัทขาดทุนโดยไม่มีทางจะกลับฟื้นตัว
4. ผู้ถือหุ้นลดน้อยเหลือไม่ถึงเจ็ดคน

ในกรณีทำผิดในการยื่นรายงานประชุมตั้งบริษัทหรือทำผิดในการประชุมตั้งบริษัท ศาลจะสั่งให้ยื่นรายงานหรือให้ประชุมตั้งบริษัทแทนสั่งให้เลิกบริษัทก็ได้ (มาตรา 1237)

การควบบริษัทเข้าหากัน ต้องกระทำโดยมติพิเศษ และต้องนำมตินั้นไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันลงมติ บริษัทต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่เจ็ดครั้งเป็นอย่างน้อย และส่งคำบอกกล่าวไปยังเจ้าหนี้ของบริษัท ถ้าเจ้าหนี้ไม่คัดค้านก็ถือว่าไม่มีใครคัดค้าน ถ้าเจ้าหนี้คัดค้าน ก็จะต้องใช้หนี้ หรือให้ประกันเพื่อหนี้นั้น แล้วจึงจะจัดการควบกันได้ เมื่อควบกันแล้ว แต่ละบริษัทจะต้องนำความไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วัน นับแต่วันที่ควบเข้ากัน บริษัทใหม่ที่ตั้งขึ้นด้วยควบกันต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทใหม่จำนวนทุนเรือนหุ้นของบริษัท

ใหม่นั้นต้องเท่ากับยอดรวมจำนวนหุ้นเรือนหุ้นของบริษัทเดิมอันมาควบเข้ากัน ก็จะลดหรือจะเพิ่มไม่ได้ ถ้าแต่ละบริษัทมีมูลค่าหุ้นไม่เท่ากัน ในการควบบริษัทเข้ากันก็ต้องให้บริษัทใดบริษัทหนึ่งกำหนดสิทธิ์สนธิให้มีมูลค่าเท่ากัน

เมื่อควบเข้ากันแล้ว บริษัทใหม่ย่อมได้รับไปทั้งสิทธิและความรับผิดชอบซึ่งมีอยู่แก่บริษัทเดิมที่ได้มาควบเข้ากันทั้งสิ้น (มาตรา 1238 - 1243)

ลักษณะของหุ้นส่วนบริษัท

มาตรา 1012 “อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไร อันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น” จึงวางหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) **ต้องมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป** และบุคคลนั้นต้องมีความสามารถที่จะทำสัญญาได้

2) **ต้องมีการตกลง** ต้องมีเจตนาอันแท้จริงที่จะเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่ใช่เกิดจากความสำคัญผิด ข่มขู่ กลฉ้อฉล เจตนาลวง เจตนาอำพราง

3) **ต้องมีการเข้ากัน** การเข้ากันคือการเข้าทุนกัน ทุนแบ่งออกเป็น 3 อย่างคือ เงินสด ทรัพย์สินอย่างอื่น และแรงงาน

4) **เพื่อกระทำการ** กิจการต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสัญญาจัดตั้งหุ้นส่วน วัตถุประสงค์ไม่ต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือเป็นการพนันวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

5) **กิจการนั้นเป็นกิจการร่วมกัน** การเข้าเป็นหุ้นส่วนต้องมีกิจการอันเดียวกัน ร่วมกันในส่วนได้เสียคือ กำไรขาดทุน และร่วมกันในการจัดการและการดูแล ครอบงำ การจัดการ การจัดการคือดำเนินธุรกิจให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหุ้นส่วน ในห้างหุ้นส่วนสามัญ กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนมิได้ตกลงกันไว้ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนมีสิทธิจัดการงานได้ ในห้างหุ้นส่วนจำกัด ผู้เป็นหุ้นส่วนพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบนั้นเป็นผู้จัดการ ในบริษัท จำกัด กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้จัดการตามข้อบังคับของบริษัท

6) **ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น** เป็นหลักเกณฑ์สำคัญ ถ้าเป็นหุ้นส่วนหรือบริษัทต้องมีวัตถุประสงค์แบ่งปันกำไรในระหว่างกัน มิใช่เพื่อจะบำเพ็ญทาน การศาสนา การกุศล หรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น อันเป็นเรื่องของมูลนิธิสมาคม แม้ ป.พ.พ. ม. 1012 มิได้พูดถึงเรื่องการขาดทุนไว้ก็ต้องบังคับเรื่องการขาดทุนตาม ป.พ.พ. 1044 ว่า อันส่วนกำไรก็ดี ส่วนขาดทุนก็ดี ของผู้เป็นหุ้นส่วนทุก ๆ คนนั้น ย่อมเป็นไปตามส่วนที่ลงทุน

กฎหมายมิได้บังคับว่า สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต้องทำตามแบบการ
แสดงเจตนาเข้าเป็นหุ้นส่วน หรือบริษัท อาจทำเป็นหนังสือ หรือด้วยวาจา หรือแม้แต่โดย
ปริยายก็ได้

อันห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นท่านกำหนดไว้เป็น 3 ประเภทตาม ป.พ.พ. ม. 1013
คือ 1) ห้างหุ้นส่วนสามัญ 2) ห้างหุ้นส่วนจำกัด 3) บริษัทจำกัด ในชั่วโมงแรกนี้จะ
พูดแต่เฉพาะห้างหุ้นส่วนสามัญและห้างหุ้นส่วนจำกัด

1) **ห้างหุ้นส่วนสามัญ** คือหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับ
ผิดร่วมกันเพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัด (ป.พ.พ. 1025) ห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น
ผู้เป็นหุ้นส่วนจะจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ ถ้าไม่จดทะเบียน เรียกว่า “ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จด
ทะเบียน” ถ้าจดทะเบียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล เรียกว่า “ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล”

คุณสมบัติของหุ้นส่วนสามัญ กฎหมายบังคับว่า หุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบไม่
จำกัดในหนี้ของห้างหุ้นส่วน เพื่อเป็นหลักประกันแก่เจ้าหนี้ แต่ในระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วย
กันจะตกลงความรับผิดชอบไว้เพียงใดก็ย่อมทำได้และมีคุณสมบัติตามบทบัญญัติมาตราต่อไป
นี้

มาตรา 1033 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนมิได้ตกลงกันไว้ในกระบวนจัดการห้างหุ้นส่วนไשר
ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมจัดการห้างหุ้นส่วนนั้นได้ทุกคนแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดจะ
เข้าทำสัญญาอันใดซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งทักท้วงไม่ได้

ในกรณีเช่นนี้ ท่านให้ถือว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนย่อมเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการทุกคน และตาม
มาตรานี้ หุ้นส่วนผู้จัดการทุกคน ย่อมกระทำการจัดการห้างหุ้นส่วนไปได้โดยลำพัง ไม่นำ ป.พ.พ.
ม. 804 มาใช้บังคับกับมาตรา 1033 นี้ ซึ่ง ป.พ.พ. มาตรา 804 บัญญัติว่า ถ้าในสัญญาอันเดียวตัวการ
คนเดียวตั้งตัวแทนหลายคนเพื่อแก่การอันเดียวกันไשר ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ตัวแทน
จะต่างคนต่างทำการนั้น ๆ แยกกันไม่ได้ ดังนั้นบทบัญญัติ ม. 804 ไม่นำมาใช้กับ ป.พ.พ. ม.
1033, 1035

มาตรา 1040 ห้ามมิให้ชักนำเอาบุคคลผู้อื่นเข้ามาเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนโดยมิ
ได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมดด้วยกันทุกคนเว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่าง
อื่น

มาตรา 1041 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งโอนส่วนกำไรของตนในห้างหุ้นส่วนทั้ง
หมดก็ดี หรือแต่บางส่วนก็ดีให้แก่บุคคลภายนอกโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วน
ทั้งหลายอื่นไשר ท่านว่าบุคคลภายนอกนั้นจะกลายเป็นหุ้นส่วนด้วยก็หาไม่

มาตรา 1050 การใด ๆ อันผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งได้จัดทำไปในทางที่เป็นธรรมดาการค้าขายของห้างหุ้นส่วนนั้น ท่านว่า ผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนย่อมมีความผูกพันในการนั้น ๆ ด้วย และจะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่จำกัดจำนวนในการชำระหนี้อันได้ก่อให้เกิดขึ้นเพราะจัดการไปเช่นนั้น

จะเห็นได้ว่า การจัดการห้างหุ้นส่วนสามัญ ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนอาจเป็นผู้จัดการได้ และผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในกิจการที่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดได้กระทำไปในกิจการของห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น ซึ่งลักษณะเหล่านี้นำมาใช้กับหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนจำกัดด้วย

ห้างหุ้นส่วนสามัญนั้นจะจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้านำไปจดทะเบียนแล้วเรียกว่า ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลซึ่งก่อให้เกิดผลตามกฎหมายดังต่อไปนี้ 1) เป็นนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ต่างหากจากผู้เป็นหุ้นส่วน มีสัญชาติ มีภูมิลำเนาของตนเอง มีสิทธิใช้นามห้างหุ้นส่วนในทางอรรถคดี ;

2) ความรับผิดของผู้เป็นหุ้นส่วนจดทะเบียน อันเกี่ยวแก่หนี้ซึ่งห้างหุ้นส่วนได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนที่ตนออกจากหุ้นส่วนนั้น ย่อมมีจำกัดเพียง 2 ปี นับแต่เมื่อออกจากห้างหุ้นส่วน (ป.พ.พ. 1068) 2 ปีตาม ป.พ.พ. 1068 นี้ ไม่ใช่อายุความแต่เป็นความรับผิดซึ่งมีอยู่ก่อนที่ผู้นั้นจะออกจากห้างเป็นเวลา 2 ปี

3) ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอกในบรรดาสิทธิอันห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้นได้มา แม้ในกิจการซึ่งไม่ปรากฏชื่อของตนตาม ป.พ.พ. 1065

4) เมื่อใดห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนผิดนัดชำระหนี้ เมื่อนั้นเจ้าหนี้ของห้างหุ้นส่วนนั้นชอบที่จะเรียกให้ชำระหนี้เอาแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งก็ได้ (มาตรา 1070)

แต่ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนสามารถพิสูจน์ได้ว่า

1) ทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนยังมีพอที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมดหรือบางส่วน และ

2) การที่จะบังคับเอาแก่ห้างหุ้นส่วนนั้นไม่เป็นการยาก ศาลจะบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนนั้นชำระหนี้ก่อนก็ได้ สุดแต่แต่ศาลจะเห็นสมควร (มาตรา 1071)

5) ถ้าห้างหุ้นส่วนซึ่งจดทะเบียนยังมีได้เลิกกันตราบิด เจ้าหนี้ของผู้เป็นหุ้นส่วนเฉพาะตัวย่อมใช้สิทธิได้แต่เพียงในผลกำไรหรือเงินซึ่งห้างหุ้นส่วนค้างชำระแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นเท่านั้น ถ้าห้างหุ้นส่วนเลิกกันแล้ว เจ้าหนี้อ่อมใช้สิทธิได้ตลอดจนถึงหุ้นของผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นอันมีในทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วน (ป.พ.พ. 1072)

6) ห้ามมิให้ผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งใดจดทะเบียนประกอบกิจการอย่างหนึ่งอย่างใด อันมี

สภาพเป็นอย่างเดียวกันและเป็นการแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนนั้นไม่ว่าทำเพื่อประโยชน์ตนหรือเพื่อประโยชน์ผู้อื่น หรือไปเข้าเป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนอื่น ซึ่งประกอบกิจการอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกันและแข่งขันกับกิจการของห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนนั้น เว้นไว้แต่จะได้รับการยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนอื่นทั้งหมด

แต่ข้อความเช่นว่ามานี้ ท่านว่าจะไม่พึงใช้ได้ ถ้าหากผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายได้รู้อยู่แล้ว ในเวลาเมื่อลงทะเบียนห้างหุ้นส่วนนั้นว่าผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งได้ทำกิจการ หรือเข้าเป็นหุ้นส่วนอยู่ในห้างหุ้นส่วนอื่นอันมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน และในสัญญาเข้าหุ้นส่วนที่ทำไว้ต่อกันนั้นก็ไม่ได้บังคับให้ถอนตัวออก (ป.พ.พ. ม. 1066)

7) ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนนั้น นอกจากจะต้องเลิกกันในกรณีต่าง ๆ เช่นเดียวกับห้างหุ้นส่วนสามัญที่มีได้จดทะเบียนตามมาตรา 1055 แล้ว ยังต้องเลิกกันเมื่อห้างหุ้นส่วนนั้นล้มละลาย (มาตรา 1069)

ความเกี่ยวพันระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันเอง

มาตรา 1026 ผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน ต้องมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาลงหุ้นด้วยในห้างหุ้นส่วน สิ่งที่น่ามาลงหุ้นด้วยนั้น จะเป็นเงิน หรือทรัพย์สินสิ่งอื่น หรือลงแรงก็ได้ มาตรา 1027 ในเมื่อมีกรณีเป็นข้อสงสัย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า สิ่งซึ่งนำมาลงหุ้นด้วยกันนั้นมีค่าเท่ากัน

มาตรา 1028 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดได้ลงแต่แรงงานของตนเข้าเป็นหุ้นส่วนมิได้ตีราคาค่าแรงไว้ ท่านให้คำนวณส่วนกำไรของผู้ที่เป็นหุ้นส่วนด้วยลงแรงงานเช่นนั้น เสมอด้วยส่วนตัวเฉลี่ยของผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งได้ลงเงินหรือลงทรัพย์สินเข้าหุ้นในการนั้น การลงหุ้นด้วยแรงเพียงอย่างเดียว นั้น ทุนแรงงานเป็นทุนสมมุติ เมื่อเลิกห้างหุ้นส่วนไม่มีสิทธิได้รับคืน แต่เมื่อได้กำไรหรือขาดทุน มีสิทธิได้ส่วนแบ่งกำไรเฉลี่ยหรือขาดทุน ตัวอย่างเช่น นายหนึ่งลงทุนคิดเป็นเงิน 1 แสนบาท นายสองลงทุนคิดเป็นเงิน 2 แสนบาท นายสามลงทุนด้วยแรงโดยมิได้ตีราคาค่าแรงไว้ ดังนั้นทุนของนายสามหรือทุนสมมุติเท่ากับทุนของนายหนึ่งบวกกับทุนของนายสองหารด้วย 2 ซึ่งเท่ากับหนึ่งแสนบวกสองแสนหารด้วยสอง เท่ากับ 1 แสนห้าหมื่นบาท นายสามมีสิทธิได้รับกำไรโดยคิดจากทุน 1 แสน 5 หมื่น หรือต้องร่วมเฉลี่ยขาดทุนจากทุนสมมุติ 1 แสน 5 หมื่นเช่นกัน เมื่อห้างขาดทุน แต่เวลาคิดคืนทุนนายสามไม่มีสิทธิได้คืน เพราะทุนแรงงานของนายสามเป็นทุนสมมุติ

มาตรา 1031 ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดละเลยไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นของตนเสียเลย ท่านว่าต้องส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายจดทะเบียนไปรษณีย์ ไปยังหุ้นส่วนคนนั้นให้ส่งมอบส่วนลงหุ้นของตนมาภายในเวลาอันสมควร มิฉะนั้นผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นๆ จะลงเนื้อเห็นพร้อมกัน หรือโดยเสียงข้างมากด้วยกันสุดแล้วแต่ข้อสัญญา ให้เอาผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นออกเสียได้

ถ้านำทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนใช้เท่ากับให้เช่าโดยไม่คิดค่าเช่า ถ้านำทรัพย์สินมาให้ห้างหุ้นส่วนเท่ากับขายทรัพย์สินให้ห้างหุ้นส่วนโดยไม่ชำระราคา ความเกี่ยวพันดังกล่าวต้องบังคับตามสัญญาเช่าทรัพย์สิน และตามบทบัญญัติว่าด้วยซื้อขาย (ป.พ.พ. 1029, 1030) และผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดละเลยไม่ส่งมอบส่วนลงหุ้นของตนเสียเลย ผู้เป็นหุ้นส่วนคนอื่นๆ อาจพร้อมกันเอาผู้เป็นหุ้นส่วนคนนั้นออกเสียได้ ตาม ป.พ.พ. ม. 1031

2) **ห้างหุ้นส่วนจำกัด** คือ ห้างหุ้นส่วนซึ่งมีผู้มีหุ้นส่วนสองจำพวก ดังจะกล่าวต่อไปนี่คือ

1) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งมีจำกัดความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนจะรับลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้นจำพวกหนึ่ง และ

2) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกัน ในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัดจำนวนอีกจำพวกหนึ่ง (ป.พ.พ. ม. 1077)

ลักษณะของห้างหุ้นส่วนจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัดมีหุ้นส่วนสองพวก

1) พวกหนึ่งเป็น**หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบ** เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบ และต้องนำไปจดทะเบียนตาม ป.พ.พ. ม. 1078 ถึงแม้จะมีหุ้นส่วนทั้ง 2 พวก ถ้าไม่นำไปจดทะเบียนก็เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนตาม ป.พ.พ. ม. 1079 ห้างหุ้นส่วนจำกัดจึงแตกต่างกับห้างหุ้นส่วนสามัญ ห้างหุ้นส่วนสามัญมีหุ้นส่วนพวกเดียว รับผิดชอบร่วมกันกับหนี้ของห้างโดยไม่มีจำกัด ห้างหุ้นส่วนสามัญจะจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ ห้างหุ้นส่วนจำกัดกฎหมายบังคับให้ต้องจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนสามัญเลิกกันเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งตาย ล้มละลาย หรือเป็นผู้ไร้ความสามารถ ห้างหุ้นส่วนจำกัดไม่ต้องเลิกกันเพราะผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบ ล้มละลาย หรือเป็นคนไร้ความสามารถ ผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนจำกัด มีความแตกต่างจากหุ้นส่วนพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนจำกัดมาก เช่น หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบเอาชื่อของตนมาเป็นชื่อห้างไม่ได้ ถ้ายอมให้ใช้ชื่อของตนเป็นชื่อห้างต้องรับผิดชอบอย่างหุ้นส่วนพวกไม่จำกัดความรับผิดชอบ หุ้นส่วนพวกจำกัดความรับผิดชอบต้องลงหุ้นด้วย**ด้วยเงินหรือทรัพย์สิน**อย่างอื่น จะลงหุ้นด้วยแรงงานไม่ได้ และหุ้นส่วนพวกจำกัดความรับผิดชอบ

ผิดไม่มีสิทธิเป็นผู้จัดการห้าง ข้อยกเว้นของหุ้นส่วนพวกจำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วน จำกัด คือ ประอบการค้าขายแข่งกับห้างได้ โอนหุ้นโดยปราศจากความยินยอมของผู้เป็นหุ้น ส่วนอื่นได้ ถ้าหุ้นส่วนพวกจำกัดความรับผิดตาย ล้มละลาย หรือเป็นคนไร้ความสามารถ ห้าง ไม่เลิกกัน กรณีตายหายทเข้ามาเป็นหุ้นส่วนแทนได้ ตราบใดที่ห้างหุ้นส่วนจำกัดยังไม่เลิกกัน ตราบนั้นเจ้าหน้าที่ของห้างย่อมไม่มีสิทธิจะฟ้องร้องผู้เป็นหุ้นส่วนพวกจำกัดความรับผิดได้

2) สำหรับหุ้นส่วนพวกไม่จำกัดความรับผิด ในห้างหุ้นส่วนจำกัดต้องบังคับตาม บทมาตราของห้างหุ้นส่วนสามัญดังกล่าวมาแล้วแต่ต้น เพราะ ป.พ.พ. ม. 1080 กล่าวว่า “บท บัญญัติว่าด้วยห้างหุ้นส่วนสามัญข้อใด ๆ หากมิได้ยกเว้นหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปโดยบท บัญญัติแห่งหมวด 3 นี้ ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัดด้วย

ถ้าผู้เป็นหุ้นจำพวกไม่จำกัดความรับผิดนั้นมีอยู่หลายคนด้วยกัน ท่านให้ใช้บท บัญญัติสำหรับห้างหุ้นส่วนสามัญเป็นวิธีบังคับในความสัมพันธ์ระหว่างคนเหล่านั้นเอง และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เป็นหุ้นส่วนเหล่านั้น”

ดังนั้นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนจำกัดจึงต้องใช้ใช้บทบัญญัติของห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนและไม่จดทะเบียนมาใช้บังคับ สำหรับหุ้นส่วนพวก จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะตาม ป.พ.พ. ม. 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1089, 10,90, 1091, 1092, 1094, 1095 (ซึ่งมาตรา เหล่านี้ได้กล่าวโดยย่อไว้แต่ต้นแล้ว)

สำหรับหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดในห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้นต้องใช้ใช้บทบัญญัติว่าด้วยหุ้นส่วนสามัญมาใช้บังคับ แล้วยังมีคำพิพากษาฎีกาที่ 590/2520 พิพากษาว่า

ผู้เป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดในหนึ่งของห้างหุ้นส่วนจำกัด ต้องรับผิดโดยไม่ จำกัดจำนวนตาม ป.พ.พ. ม. 1077 (2) เมื่อห้างหุ้นส่วนจำกัดผิดนัดชำระหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิ ฟ้องผู้เป็นหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิด ให้รับผิดชำระหนี้ได้ทันที จะอ้างว่าต้องให้มีการเลิกห้าง หรือล้มละลาย หรือจะต้องปรากฏว่าห้างไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้หาได้ไม่

การดำเนินการของห้างหุ้นส่วนจำกัด

การจัดการห้างตามมาตรา 1087 อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ท่านว่าต้องให้แต่เฉพาะผู้ เป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิดเท่านั้นเป็นผู้จัดการ

หุ้นส่วนพวกไม่จำกัดความรับผิดต้องรับผิดโดยไม่จำกัดจำนวน ควรให้มีสิทธิดำเนิน

การจัดห้าง ถ้ามีหุ้นส่วนไม่จำกัดความรับผิดหลายคน แต่ไม่ได้ตกลงกันให้คนเดียวเป็นผู้จัดการ ทุกคนมีสิทธิเป็นผู้จัดการตาม ป.พ.พ. ม. 1033 หุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิด รับผิดเพียงจำนวนเงินที่รับจะลงหุ้น ถ้าให้จัดการห้างอาจดำเนินการโดยไม่กลัวว่าห้างจะมีหนี้สินมากนักน้อยเพียงใด หรือห้างจะขาดทุนหรือไม่ ไม่สนใจ เพราะถึงอย่างไรก็รับผิดโดยจำกัดอยู่แล้ว กฎหมายจึงบัญญัติให้หุ้นส่วนพวกไม่จำกัดความรับผิดเท่านั้นเป็นผู้จัดการห้าง

สำหรับข้อสอบวิชา LA 308 นี้ เป็นข้อสอบอัตนัย 4 ข้อ จะออกเรื่องหุ้นส่วน 2 ข้อ เรื่องบริษัท 2 ข้อ บรรยายสรุปในครั้งแรกนี้ก็จะ เป็นข้อสอบเรื่องหุ้นส่วน 2 ข้อ ข้อสอบจะออกในเรื่องห้างหุ้นส่วนสามัญและห้างหุ้นส่วนจำกัด ความเกี่ยวพันระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเอง และ ความเกี่ยวพันกับบุคคลภายนอก การดำเนินการของห้างการคำนวณการแบ่งขาดทุนกำไร

สำหรับหนังสือที่นักศึกษาจะหาอ่านประกอบตามหัวข้อเรื่องเหล่านี้คือ 1) หนังสือเรื่องหุ้นส่วนบริษัทของศาสตราจารย์ประภาศน์ อวยชัย 2) หนังสือหุ้นส่วนบริษัทของศาสตราจารย์สมชัย ทรัพย์วณิช 3) หนังสือหุ้นส่วนบริษัทของท่านอาจารย์ทวี เจริญพิทักษ์ ซึ่งผู้บรรยายเห็นว่า เป็นตำราเก่าที่ดีและหาอ่านยาก 4) หนังสือหุ้นส่วนบริษัทของอาจารย์ภาสกร ชุณหอุไร 5) หนังสือหุ้นส่วนบริษัทของผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีระ สิงห์พันธุ์

ข้อบกพร่องที่พบในการตรวจคำตอบของนักศึกษา คือ 1) อ้างแต่เลขมาตราไม่กล่าวถึงตัวบทกฎหมาย 2) ตอบไม่ครบประเด็น 3) ใช้คำพูดไม่ถูกต้องคำศัพท์บัญญัติของกฎหมาย สุดท้ายขอให้นักศึกษาโชคดีสอบไล่วิชา LA 308 ได้ทุกคน

(อาจารย์เรวัตกร จันทร์พินิจ อาจารย์ประจำ)

บรรยายสรุปเรื่องบริษัทจำกัด โดย อ. เว็ตร จันทรพิณีจ

เรื่องที่สำคัญในเรื่องบริษัทจำกัด คือ

1. การตั้งบริษัท
2. หุ้น
3. กรรมการ
4. ประชุมใหญ่
5. การชำระบัญชี

การตั้งบริษัท

ลักษณะของบริษัทจำกัด ก็เป็นไปตาม มาตรา 1096

1. บริษัทจำกัดต้องมีผู้ถือหุ้นไม่ถึง 100 คน
2. ต้องแบ่งทุนออกเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน
3. ผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดต้องรับผิดชอบไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังสงใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ

ที่ว่า จำนวนผู้ถือหุ้นไม่ถึง 100 คน จะหมายความรวมไปถึงจำนวนหุ้นด้วยหรือไม่ อาจารย์เห็นว่าตามตัวบทไม่ได้บังคับไปถึงจำนวนหุ้นด้วย เพราะฉะนั้น จำนวนหุ้นในบริษัทจำกัดจึงมีจำนวนเกิน 100 หุ้นได้

ปัญหา บุคคลสองคนเข้าหุ้นกัน ตามมาตรา 1012 จะตั้งบริษัทจำกัดได้ไหม

จะนำบทบัญญัติทั่วไปตามมาตรา 1012 มาใช้กับการจัดตั้งบริษัทจำกัดไม่ได้ เพราะในเรื่องการจัดตั้งบริษัทมีบทบัญญัติไว้เฉพาะแล้ว ว่ามีหลักเกณฑ์และขั้นตอนอย่างไร เช่น ในมาตรา 1097 จะต้องมีผู้เริ่มก่อการ 7 คนขึ้นไป

1. ผู้เริ่มก่อการเข้าชื่อกันทำหนังสือบริคณห์สนธิ (มาตรา 1097, 1098, 1099, 1101 และ 1116)
2. จัดการให้มีผู้เข้าชื่อจองซื้อหุ้นจนครบ (มาตรา 1100, 1102, 1104, 1105 และ 1106)

3. ประชุมตั้งบริษัท (มาตรา 1107, 1108, 1109)
4. มอบกิจการให้กรรมการบริษัท (มาตรา 1110 วรรคแรก)
5. กรรมการเรียกให้ชำระค่าหุ้น (มาตรา 1110 วรรคสอง)
6. กรรมการขอลดทะเบียนบริษัท (มาตรา 1111, 1112)

ข้อสังเกต บริษัทจำกัดก็เป็นเรื่องของสัญญาเช่นกัน จึงต้องเป็นไปตามหลักเรื่องนิติกรรมสัญญาด้วย เช่นต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายด้วย จะทำสัญญาจัดตั้งบริษัทรับจ้างฆ่าคน ซึ่งขัดกับมาตรา 113 ไม่ได้

หนังสือบริคณห์สนธิ ต้องมีรายการ ตามมาตรา 1098

การจัดตั้งบริษัทตามมาตรา 1097 ต้องมีบุคคลตั้งแต่เจ็ดคนขึ้นไป เป็นผู้ริเริ่มก่อการในการตั้งบริษัท

ข้อสังเกตของมาตรา 1099 คือ การจดทะเบียนตามมาตรา นี้ เป็นเพียงการจดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิ ที่แสดงว่าจะมีบริษัทจำกัดเกิดขึ้น ยังไม่ถือเป็นการจดทะเบียนบริษัท

ขั้นตอนต่อไป ก็คือต้องจัดให้มีการจองซื้อหุ้นจนครบ ซึ่งอาจยังไม่ได้ชำระค่าหุ้นก็ได้ เพราะเป็นเพียงขั้นจองซื้อหุ้นเท่านั้น

- ในเรื่องของบริษัทจำกัด กฎหมายห้ามมิให้ช้ชวนประชาชนให้ซื้อหุ้นในมาตรา 1102
- ขั้นตอนต่อไปคือ ประชุมตั้งบริษัท มีหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1107

ข้อสังเกต กิจการที่ต้องทำในการประชุมตั้งบริษัท มีมาตรา 1108 บังคับไว้เลยว่าต้องทำอะไรบ้าง **ข้อที่ควรพิจารณาคือ จะต้องทำตามนี้ทุกข้อหรืออย่างไร**

อาจารย์เห็นว่าไม่จำเป็นต้องทำตามนี้ทุกข้อ บางข้ออาจมีหรือไม่มีก็ได้ แต่อนุมาตราเกี่ยวกับการจัดทำข้อบังคับของบริษัทต้องมี และจะจัดทำข้อบังคับนี้ขึ้นโดยขัดต่อกฎหมายไม่ได้

ตัวอย่างเช่นในมาตรา 1145 ซึ่งบัญญัติว่า “จำเดิมแต่ได้จดทะเบียนบริษัทแล้ว ท่านห้ามมิให้ตั้งข้อบังคับขึ้นใหม่ หรือเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงข้อบังคับหรือข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เว้นแต่จะได้มีการลงมติพิเศษ”

มติของบริษัทมี 2 อย่างคือ มติสามัญกับมติพิเศษ

มติสามัญ เป็นเรื่องการลงมติเกี่ยวกับกิจการธรรมดาทั่ว ๆ ไป

มติพิเศษ เป็นเรื่องการลงมติเฉพาะในกิจการที่มีกฎหมายบังคับว่าต้องทำโดยมติพิเศษ เช่น การเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงข้อบังคับ